

Кариерно консултиране от ранна възраст

Career Guidance from an Early Age

CAGEA

2024-1-PT01-KA220-SCH-000244779

Окончателен изследователски
доклад

This document was created under the Creative Commons license:

Attribution-Non-Commercial-Share Alike (CC BY-NC-SA).

All or part of this document may be used, copied, and disclosed provided that the origin is mentioned, it is not used commercially, and its license is not modified.

All rights reserved.

© Copyright 2024 CAGEA

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Информация

Проект	Кариерно консултиране от ранна възраст/ Carrer Guidance from an Early Age - CAGEA
Проект №	2024-1-PT01-KA220-SCH-000244779
Работен пакет	2 – Национално проучване и добри практики, проучване сред учители, ученици и родители
Дата	30/05/2025
Вид на документа	Доклад
Език	Български/ English
Автори	Manuel Carabias Herrero, Tereza Patkova

Co-funded by
the European Union

Консорциум

СРЕДНО ЕКОНОМСКО И ПРАВНО УЧИЛИШТЕ НА ГРАД СКОПЈЕ

Васил Антевски - Дрен

1. Index	
2. Въведение.....	7
3. Резултати от проучването.....	8
1. Проучване и добри практики на национално ниво.....	11
България.....	13
Гърция	15
Северна Македония.....	17
Португалия	19
Испания	21
4. Проучване с учители, ученици и родители.....	25
Цел на изследването:.....	25
Дизайн и структура на анкетите:	25
Събиране на данни и обхват:.....	25
Подход при анализа на данните:.....	26
Триангулация и сравнителни изводи:.....	26
Teachers.....	27
Блок 1: Знания и осведоменост	27
Блок 3: Оценка и Инструменти за пазара на трудаLabor Tools	33
Блок 4: Равенство между половете и ангажираност	35
Блок 5: Време, Ресурси и административна подкрепа.....	38
Блок 6: Мотивация и убеждения	41
Блок 7: Открити отговори - Предизвикателства	46
Блок 8: Отворени отговори - Предложения.....	48
Блок 9: Отворени отговори – Добри практики	51
Заклучение	55
Ученици.....	56
Блок 1: Самоосъзнаване и кариерна осведоменост.....	56
Блок 2: Умения за проучване и вземане на решения относно кариерата	59
Блок 3: Системи за подкрепа и ресурси.....	63
Блок 5: Поставяне на цели и мотивация	68
Блок 6: Отворени въпроси – най-големите предизвикателства	72
Block 7: Отоворени отговори - Предложения	75
Заклучение	77
Блок 8: Отоворени отговори – Практики	78
Родители.....	82
Блок 1: Осъзнатост и увереност	82

Блок 2: Ангажираност и подкрепа	86
Блок 3: Сътрудничество и планиране в училище.....	90
Блок 4: Ценности, убеждения и мотивация.....	94
Блок 5: Отворени отговори – най-големите предизвикателства.....	97
Блок 6: Отворени отговори -Препоръки за подобряване на родиелската подкрепа	100
Блок 7: Отворени отговори: практики.....	103

2. Въведение

Проектът „Кариерно ориентиране от ранна възраст“ (CAGEA) отговаря на една от най-належащите и актуални нужди в Европа – да даде на учениците в средния курс необходимите инструменти, знания и увереност, за да могат сами да изградят своето образователно и професионално бъдеще. Настоящият окончателен доклад по Работен пакет 2 (WP2) е основата на тази мисия. Той обединява задълбочени проучвания, реални данни и доказани добри практики от пет държави – България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания – за да изгради стабилна база знания за разработване на ефективни инструменти за кариерно ориентиране и съвременни педагогически подходи.

Докладът е структуриран в няколко ключови части:

1. **Национални проучвания и добри практики** – представени са 37 реализирани инициативи от партньорските държави, които показват успешни, иновативни и приобщаващи програми за кариерно ориентиране. Те включват както национални стратегии, така и местни проекти – от популяризиране на професионалното образование, до персонализирани онлайн платформи и интерактивни училищни програми.
2. **Оценка на нуждите на заинтересованите страни** – чрез анкети и интервюта със ученици, учители и родители бяха установени очакванията, предизвикателствата и реалните пропуски в съществуващите услуги за кариерно ориентиране в средното образование. Анализът показва ясна нужда от по-ранни, по-персонализирани и по-ангажиращи интервенции за кариерно развитие.
3. **Сравнителен анализ** – чрез съпоставка на данните от различните държави се открояват общи проблеми, като ниска увереност на учениците при вземане на решения, недостатъчна подготовка на учителите в областта на кариерното консултиране, ограничен достъп до актуална информация за пазара на труда и подценяване на професионалното образование като път за развитие.

Докладът предлага конкретни препоръки и насоки за създаването на ново поколение инструменти за кариерно ориентиране. Той не е просто академичен или описателен преглед – това е основата за практическите резултати на проекта CAGEA, включително Ръководство за кариерно ориентиране, образователни ресурси за учители и семейства, както и дигитална платформа. Най-важното – позиционира кариерното ориентиране не като изолирана училищна услуга, а като споделена отговорност и възможност за цялата училищна общност.

3. Резултати от проучването

Проучването по Работен пакет 2 (WP2) на проекта CAGEA очертава ясна и многопластова картина за състоянието на кариерното ориентиране в средното образование в Европа – и показва колко спешно е необходима промяна. От задълбочените документални изследвания до богатата обратна връзка от ученици, учители и родители, резултатите се обединяват около една проста, но силна теза: кариерното ориентиране трябва да започва по-рано, да бъде по-персонализирано и да ангажира цялата образователна общност.

От проучванията и добрите практики

Консорциумът на CAGEA събра 37 програми за кариерно развитие от България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания. Те бяха идентифицирани като примерни или иновативни инициативи, подкрепящи кариерното образование от средното до следсредното ниво. Макар и различни по структура и обхват, много от тях споделят теми, които отразяват приоритетите на Европа за реформа в тази област:

- **Самопознание и изследване на интереси** – почти всички програми помагат на учениците да опознаят своята личност, ценности и професионални интереси (напр. „Career Skills“ в България, „Discovering Myself“ в Гърция).
- **Подкрепа за вземане на решения и планиране** – програми като „EEGuiding Your Way“ (Португалия) и „Career Planning in Schools“ (Северна Македония) целенасочено развиват умения за структурирано вземане на решения.
- **Подготовка за трудова заетост и адаптивност** – редица инициативи развиват преносими умения, предприемаческо мислене или готовност за работа (напр. „Horizonte Talento“ в Испания, „Gulbenkian Knowledge Academies“ в Португалия).
- **Дигитален и онлайн достъп** – много добри практики използват онлайн платформи или мобилно съдържание за по-широк достъп (напр. Националният кариерен портал на България, AESOP в Гърция).
- **Институционално сътрудничество** – успешните модели често се базират на партньорства между училища, министерства, работодатели и НПО (напр. кариерните центрове в Македония с подкрепата на USAID или регионалните инициативи в Испания).

Учителите

Учителите безспорно признават значението на кариерното ориентиране – но признават и че се чувстват неподготвени. Те посочват:

- Липса на време и структурирани инструменти в настоящата учебна програма.
- Силен интерес към обучения, особено за дигитални платформи и тенденции на пазара на труда.
- Готовност да интегрират кариерното ориентиране в своя предмет, ако имат подходящи ресурси.
- Разочарование от липсата на институционални рамки и подкрепа.

Много учители вече играят неформална роля в ориентирането, особено в малки училища или в селски райони. Но това често зависи от личната им инициатива, а не от системен подход. Те искат да подкрепят учениците по-ефективно, но имат нужда от стратегически инвестиции и лесни за използване материали.

Учениците

Учениците във всички партньорски страни споделят общо притеснение: от тях се очаква да вземат важни решения за бъдещето си с минимална подкрепа и подготовка. Основни предизвикателства са:

- Ограничено познаване на професии извън познатите и традиционните.
- Липса на увереност при вземане на решения.
- Трудност да свържат учебните предмети с реални професии.
- Претоварване от твърде много възможности без насока.

В същото време те показват силна мотивация да опознаят себе си, да откриват нови идеи и да бъдат подготвени за живота след училище. Ценят практическите инструменти, възможностите за диалог и подходи, които зачитат тяхната индивидуалност. Най-положително се приемат дигитални ресурси, игрови формати и взаимодействие с връстници.

Родителите

Родителите се открояват като неизползван ресурс. Отговорите им показват:

- Силна емоционална ангажираност с успеха на децата си.
- Готовност да подкрепят ориентирането у дома.
- Споделено чувство на обърканост и липса на информация – много от тях се чувстват изключени от процеса.

Често родителите не знаят откъде да получат надеждна информация или как да говорят градивно за кариерни избори. Някои се притесняват да не дадат „грешен“ съвет или да окажат излишен натиск. Въпреки това те са силно мотивирани да изслушват, окуражават и участват – ако училището им предостави подходящи инструменти и канали за комуникация.

Основни нужди на родителите:

- Визуални карти на кариерните пътища.
- Наръчници за откриване на интереси.
- Достъп до надеждни дигитални ресурси.
- Възможности за сътрудничество между училище и семейство без нужда от специализирани знания.

Общи теми и стратегически изводи

Във всички групи се открояват пет спешни приоритета за действие:

1. **Започнете рано** – кариерното ориентиране не може да чака до горен курс. Изследването на идентичността и меките умения трябва да започне в прогимназията.
2. **Укрепете екосистемата** – учителите и родителите искат да помагат, но нямат ресурси. Кариерното образование трябва да е споделена задача с обучение, готови шаблони и изграждане на доверие.
3. **Практичност и визуализация** – учениците имат нужда от ясни, лесни за възприемане инструменти, които свързват уроците, интересите и реалния свят на труда. Игрови задачи, постери и самооценъчни тестове са по-ефективни от дълги текстове и теоретични модели.
4. **Връзка с реалния свят** – срещи с ролеви модели, посещения на работни места и проектно-базирано обучение правят професиите по-разбираеми и намаляват тревожността.
5. **Дигитални решения** – онлайн платформи, симулации, мобилни приложения и кратки обучителни ресурси са задължителни. Ориентирането трябва да достигне до учениците там, където те вече са – онлайн, мобилно и в социалните мрежи.

1. Проучване и добри практики на национално ниво

Въведение в проучването на добри практики

Настоящият доклад обобщава 37 различни програми за кариерно развитие и образование, реализирани в България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания, които са признати като добри практики в областта. В рамките на проекта **CAGEA** партньорите проведоха обстойно документално проучване, за да идентифицират най-ефективните методологии и добри практики, съобразени със специфичните нужди на учениците в средния курс във всяка от страните.

Под ръководството на **Auth**, който предостави насоки, това изследване представя инициативи, насочени към ученици в средното образование, млади хора и студенти. Програмите са фокусирани върху:

- развитие на самопознание;
- изследване на професионални интереси;
- усъвършенстване на умения за вземане на решения;
- изграждане на адаптивност при бъдещи кариерни преходи.

Основната им цел е да подготвят учениците с необходимите знания и умения за информиран избор в образователен и професионален план – независимо дали ще продължат обучението си или ще навлязат директно на пазара на труда. Тези инициативи са ценен ресурс и за учители, и за кариерни консултанти, които ги подпомагат в процеса на ориентиране.

Заклучение от проучването на добри практики

Програмите за кариерно развитие в България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания имат общи характеристики, насочени към подкрепа на учениците в техния образователен и професионален избор.

Най-често срещаните фокуси включват:

- **Самопознание и изследване на интереси** – напр. „Career Skills“ (България) и „Discovering Myself“ (Гърция) помагат на учениците да опознаят своите личностни качества, интереси и таланти.
- **Вземане на решения и планиране** – напр. „EEGuiding Your Way“ (Португалия) и „Career Planning in Schools“ (Северна Македония) предоставят инструменти за структурирани избори.

- **Развитие на умения за заетост** – напр. „Establishment of Career Centers in High Schools“ (Северна Македония) и „Horizonte Talento Project“ (Испания) развиват ключови професионални компетенции.
- **Адаптивност и устойчивост в кариерата** – напр. „Skills Development Program on Career Adaptability“ (Гърция) и „Gulbenkian Knowledge Academies“ (Португалия) подготвят учениците за промени в кариерния път.
- **Предприемаческо мислене** – напр. „Empresa Familiar en las Aulas“ (Испания) и „Innovation Summer School by Unicorn Factory Lisboa“ (Португалия).

Много от програмите интегрират онлайн платформи и дигитални инструменти, като **Националния портал за кариерно ориентиране за ученици** (България) – https://orientirane.mon.bg/program/resources?utm_source=chatgpt.com и **Националния портал за учене през целия живот** (Гърция).

Също така, редица инициативи се реализират чрез сътрудничество между училища, държавни институции, работодатели и НПО, например кариерните центрове в Северна Македония с подкрепата на USAID и Министерството на образованието и науката.

Общата картина показва разнообразни и иновативни подходи за подкрепа на учениците при кариерно ориентиране. Тези практики не само засилват самопознанието и уменията за вземане на решения, но и подготвят младите хора за бъдещи кариерни преходи, като допринасят за по-информиран избор и по-висока удовлетвореност от професионалния път.

Програми за кариерно развитие по държави

В този доклад са събрани 37 различни програми за кариерно развитие и образование, реализирани в България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания, които са признати като добри практики в областта. В рамките на проекта **CAGEA** партньорите проведоха обстойно документално проучване, за да открият най-ефективните методи и практики за кариерно ориентиране, съобразени със специфичните нужди на учениците в средния курс във всяка от участващите държави.

Под ръководството на **Auth**, който насочи и координира процеса, изследването представя инициативи, насочени към подкрепа на ученици в средното образование, млади хора и студенти. Тези програми поставят акцент върху развитието на самопознание, изследването на професионални интереси, усъвършенстването на умения за вземане на решения и изграждането на адаптивност за бъдещи кариерни промени.

Основната им цел е да подготвят младите хора с необходимите знания и умения за информиран избор на образование и професия – независимо дали ще продължат

обучението си или ще навлязат директно на пазара на труда. Освен това, тези инициативи са ценен ресурс за учители и кариерни консултанти, които играят ключова роля в процеса на ориентиране и подкрепа на учениците в тяхното професионално развитие.

България

В България бяха събрани осем добри практики в областта на кариерното ориентиране и развитието. Те включват както национални инициативи, така и иновативни проекти, реализирани от неправителствени организации, университети и училища.

1. Национален портал за кариерно ориентиране на ученици

Министерството на образованието и науката разработи онлайн платформа, която предоставя ресурси за кариерно ориентиране на ученици, родители и учители. Порталът включва тестове за оценка на интереси и умения, интерактивни упражнения, тематични видеа и ръководства с добри практики.

- **Институция/Организация:** Министерство на образованието и науката
- **Възрастова група:** 7–18 г.
- **Образователно ниво:** Начално до средно образование
- **Специални групи:** NEETs (младежи, които не учат, не работят и не се обучават)
- **Тематики:** Всички (включително програми за учители по кариерно консултиране)
- **Линк:** https://orientirane.mon.bg/program/resources?utm_source=chatgpt.com

2. Career Skills

Проектът Career Skills създаде Европейска платформа за кариерни умения с над 670 регистрирани потребители и 3 200 уникални посетители. Платформата предлага рамка за компетентности, онлайн инструмент за самооценка и безплатен онлайн курс за развитие на ключови кариерни умения.

- **Институция/Организация:** Фондация на бизнеса за образованието
- **Възрастова група:** 19+ (възрастни учащи)
- **Образователно ниво:** Средно и обучение за възрастни
- **Тематики:** самоосъзнаване, познания за пазара на труда, планиране на кариерата, умения за заетост, устойчивост, решаване на проблеми, предприемачество, креативност, работа в екип, комуникация, лидерство, любознателност
- **Линк:** <https://app.career-skills.eu/en>

3. CRAFT – Coworking в селските райони

Инициативата CRAFT по програма „Еразъм+“ подготвя млади хора за променящите се пазари на труда чрез обучения по кариерно планиране, предприемачество и кръгова

икономика. Проектът използва 3D виртуална учебна среда с образователни игри, дигитални escape room предизвикателства и интерактивни задачи.

- **Институция/Организация:** Фондация на бизнеса за образованието и Софийски университет
- **Възрастова група:** Възрастни
- **Образователно ниво:** Обучение за възрастни
- **Специални групи:** Хора от селските райони
- **Тематики:** Всички
- **Линк:** <https://www.facebook.com/EUprojectCRAFT>

4. Кариерни уроци вместо свободни часове

Вместо свободни часове, учениците участват в занятия по кариерно ориентиране. Специалисти използват структурирани ресурси, тестове и активности, за да запознаят младите хора с професиите и необходимите умения. Така кариерното консултиране е интегрирано в учебната програма и прави ученето по-интересно.

- **Институция/Организация:** Професионална гимназия по електротехника и електроника „М. В. Ломоносов“
- **Възрастова група:** 13–19 г.
- **Образователно ниво:** Средно (професионално образование)
- **Линк:** <http://lomonosov-go.com/>

5. Програма GLOBAL CAREER DEVELOPMENT FACILITATOR (GCDF)

Международно призната сертификационна програма за кариерни консултанти. Обхваща теории на кариерното консултиране, етика, анализ на пазара на труда и обучение на професионалисти за предоставяне на качествени кариерни услуги.

- **Институция/Организация:** Фондация на бизнеса за образованието
- **Възрастова група:** Възрастни
- **Образователно ниво:** Висше и следдипломно обучение
- **Линк:** <https://fbo.bg/>

6. Orientirane@ / No Aim No Game

Безплатна онлайн платформа за обучение на кариерни консултанти по коучинг умения и предоставяне на виртуално кариерно ориентиране за ученици. Предлага тестове, виртуални игри, групов коучинг в онлайн класни стаи и самостоятелни задачи.

- **Институция/Организация:** Фондация за образователно сътрудничество (ECF)
- **Възрастова група:** 17–19 г.
- **Образователно ниво:** Средно
- **Линк:** <https://ecf.bg/proffesional-orientation/>

7. Кариерно ориентиране в Столична община

Центърът предлага групови занимания, индивидуални консултации, обучения за учители и организира форуми и състезания, свързани с кариерното развитие. Целта е учениците да опознаят различни професии и да развият умения за осъзнат избор.

- **Институция/Организация:** МЦППО – Център за кариерно ориентиране и консултиране – София
- **Възрастова група:** 7–19 г.
- **Образователно ниво:** Начално и средно
- **Линк:** <https://karierno-orientirane.com/>

8. MOST Learning

Предлага две програми: „Стъпка по стъпка“ – за избор на професия и подготовка за работа, и упражнения по кариерно ориентиране за ученици от 1-ви до 7-ми клас, които им помагат да изследват различни професии по интерактивен начин.

- **Институция/Организация:** Нов български университет
- **Възрастова група:** 7–13 г. и възрастни
- **Образователно ниво:** Начално, средно и висше
- **Линк:** <https://most-learning.net/moodle/>

Гърция

В Гърция бяха събрани 9 добри практики в областта на кариерното ориентиране:

1. Откривам себе си (2015)

Програмата дава възможност на учениците да изследват своите личностни характеристики, да определят интересите си и да свържат образователните си избори с възможни професионални пътеки. Чрез упражнения за самоанализ, учениците преминават през процес на самоосъзнаване, който им помага да разберат връзката между личността, интересите и бъдещата им кариера.

- **Институция:** Институт за образователна политика – Платформа AESOP
- **Целева група:** Ученици в прогимназиален етап (12–15 г.)
- **Основни теми:** Самопознание; Изследване на кариерни интереси
- **Линк:** <https://aesop.iep.edu.gr/node/6206>

2. Изследвам своите интереси и професии

Програма, базирана на проучване, която помага на учениците да определят професионалните си интереси, да формулират цели и да прилагат ефективни стратегии за вземане на решения. Акцентът е върху събирането на надеждна кариерна информация и връзката между академичния избор и бъдещите възможности.

- **Институция:** Институт за образователна политика – Платформа AESOP

- **Целева група:** Ученици в прогимназиален етап (12–15 г.)
- **Основни теми:** Изследване на кариерни интереси; Умения за вземане на решения
- **Линк:** <https://aesop.iep.edu.gr/node/19281>

3. Програма за развитие на умения за кариерна адаптивност

Създадена за ученици в средното образование, тази програма цели да изгради умения за адаптивност и устойчивост при прехода от училище към работната среда. Провежда се в рамките на 7 седмични сесии с групови упражнения, творческо писане и ролеви игри.

- **Институция:** Център за изследвания и оценка в кариерното консултиране, Национален и Каподистрийски университет – Атина
- **Целева група:** Ученици 12–18 г.
- **Основни теми:** Кариерна адаптивност и устойчивост
- **Линк:** [PDF линк](#)

4. Кариерно консултиране за подкрепа на NEETs – Практически упражнения и инструменти

Комплект от практически упражнения и дейности за активиране на младежи извън образование, заетост или обучение (NEETs), който подпомага тяхната образователна, професионална и социална реинтеграция.

- **Институция:** Национална организация за сертифициране на квалификации и кариерно ориентиране (EOPPEP)
- **Целева група:** NEETs, 15–29 г.
- **Основни теми:** Самопознание; Умения за вземане на решения; Умения за заетост; Поставяне и оценка на цели
- **Линк:** [PDF линк](#)

5. Национален портал за кариерно развитие през целия живот – Тест за работни ценности

Онлайн тест, който помага на потребителите да разберат какво ги мотивира в професионалната среда и какви ценности търсят в работата си.

- **Институция:** Педагогически институт на Гърция – EOPPEP
- **Целева група:** Ученици, студенти, безработни, 15–29 г.
- **Основни теми:** Работни ценности и нагласи
- **Линк:** <https://e-stadiodromia.eoppep.gr/index.php/test-nominative>

6. Национален портал – Тест за кариерни интереси

Онлайн тест за откриване на професионални интереси и изследване на възможни кариерни пътеки.

- **Институция:** Педагогически институт на Гърция – ЕОРРЕР
- **Целева група:** Ученици, студенти, безработни, 15–29 г.
- **Основни теми:** Изследване на кариерни интереси
- **Линк:** <https://e-stadiodromia.eoppep.gr/index.php/interest-test>

7. Национален портал – Тест за вземане на кариерни решения

Тест, който оценява уменията на потребителя да взема решения в образователен и кариерен контекст и му помага да подобри подхода си.

- **Институция:** Педагогически институт на Гърция – ЕОРРЕР
- **Целева група:** Ученици, студенти, безработни, 15–29 г.
- **Основни теми:** Умения за вземане на решения
- **Линк:** <https://e-stadiodromia.eoppep.gr/index.php/business-decisions-test>

8. Интегрирана програма за кариерно образование

Ръководство за планиране, проследяване и оценка на дейности по кариерно образование, което насърчава учениците да обмислят целите си и да оценяват различни професионални пътища.

- **Институция:** Национален и Каподистрийски университет – Атина
- **Целева група:** Ученици 12–18 г.
- **Основни теми:** Самопознание; Изследване на интереси; Вземане на решения; Кариерна адаптивност
- **Линк:** [PDF линк](#)

9. Youth Achieve

Програма за развиване на умения, необходими за бъдещ професионален успех, чрез самопознание, кариерно изследване и поставяне на цели.

- **Институция:** Junior Achievement Greece
- **Целева група:** Ученици 12–18 г.
- **Основни теми:** Самопознание; Вземане на решения; Кариерно изследване; Умения за заетост
- **Линк:** <https://youthachieve.jagreece.org/>

Северна Македония

Събрани са 6 програми за кариерно развитие, реализирани в страната:

1. Създаване на кариерни центрове в гимназиите

От 2015 г. насам в 52 гимназии в Северна Македония са създадени кариерни центрове, които предоставят кариерно консултиране, информация за пазара на труда и обучение по умения за заетост. Центровете се ръководят от учители и психолози и целят да подпомогнат учениците да правят информиран избор за бъдещето си.

- **Институции:** USAID, YES Network, Министерство на образованието и науката
- **Целева група:** Ученици в средното образование (15–18 г.)
- **Основни теми:** Самопознание; Кариерно изследване; Вземане на решения; Умения за заетост
- **Линк:** euroguidance.eu/guidance-system-in-north-macedonia

2. Годишни кариерни панаири

Тези събития представят на учениците възможности за кариерно развитие, запознават ги с компании и им осигуряват възможности за контакти. Особено полезни са за младежи в професионалното образование и обучение (VET).

- **Институции:** Различни македонски и международни компании
- **Целева група:** Ученици в средното и висшето образование (15–18 г.)
- **Основни теми:** Кариерно изследване; Умения за заетост
- **Линк:** epale.ec.europa.eu

3. Услуги за професионално ориентиране от Агенцията по заетостта

Агенцията по заетостта предоставя кариерно консултиране, професионални оценки и информация за пазара на труда, за да подпомогне учениците и търсещите работа да открият подходящи професионални пътеки.

- **Институция:** Агенция по заетостта на Република Северна Македония
- **Целева група:** Ученици, безработни младежи и хора с увреждания
- **Основни теми:** Самопознание; Кариерно изследване; Вземане на решения; Умения за заетост
- **Линк:** av.gov.mk/professional-orientation.nspx

4. Кариерно планиране в училище

Избираем предмет, който запознава учениците с кариерното консултиране, тенденциите на пазара на труда и стратегиите за вземане на решения.

- **Институция:** SEPUGS „Васил Антевски – Дрен“
- **Целева група:** Ученици в средното образование (15–18 г.)
- **Основни теми:** Самопознание; Кариерно изследване; Работни ценности; Вземане на решения; Умения за заетост; Други
- **Линк:** csoo.edu.mk

5. Кариерно консултиране от Mladi Hub

Менторска програма, която предлага индивидуални и групови сесии за подкрепа на учениците при вземане на кариерни решения.

- **Институция:** Национален младежки съвет на Македония
- **Целева група:** Ученици в средното образование (15–18 г.)

- **Основни теми:** Самопознание; Кариерно изследване; Вземане на решения; Умения за заетост
- **Линк:** mladihub.mk

6. Junior Achievement Macedonia

Програма за финансова грамотност и предприемачество, която развива лидерство, работа в екип и бизнес умения чрез иновационни лагери и търговски панаири.

- **Институция:** Junior Achievement Macedonia
- **Целева група:** Ученици в средното образование (15–18 г.)
- **Основни теми:** Самопознание; Кариерно изследване; Вземане на решения; Умения за заетост
- **Линк:** jamacedonia.mk

Португалия

5 добри практики бяха събрани от Португалия

1. 100 „Академии на знанието“

Инициативата „Gulbenkian Knowledge Academies“ има за цел да развие социалните и емоционални умения на 10 000 деца и млади хора. Проектът цели да идентифицира, експериментира и разпространява вдъхновяващи модели, които подпомагат развитието на умения и изявата на таланти. Академиите се реализират локално от организации, посветени на разгръщането на потенциала на младежи до 25 години. Дейностите обхващат области като изкуства, наука, общности, култура, спорт, образование, здраве и технологии, базирани на утвърдени методологии и иновативни стратегии.

- **Институция:** Фондация „Калуш де Гулбенкян“
- **Целева група:** Младежи до 25 г.
- **Основни теми:**
 - Вземане на решения
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата
 - Развитие на умения за заетост
 - Предприемачество
- **Линк:** <https://gulbenkian.pt/academias/>

2. EEGuiding Your Way

Менторска програма, която свързва студенти от Факултета по икономика и мениджмънт на Университета в Миньо със успешни професионалисти от техните академични области. В рамките на осем седмични сесии участниците работят върху изграждане на кариера с фокус върху адаптивността, получават възможности за мрежови контакти, развитие на умения и обмяна на опит между студенти и

възпитаници на университета. Това подпомага кариерното планиране, вземането на решения и повишава готовността за заетост.

- **Институция:** Университет в Миньо
- **Целева група:** Студенти (19–25 г.)
- **Основни теми:**
 - Развитие на умения за заетост
 - Предприемачество
- **Линк:**
<https://www.eeg.uminho.pt/en/Interacao/gabinete%20de%20carreiras/Pages/eeguiding-your-way.aspx>

3. Лятно училище по иновации – Unicorn Factory Lisboa

Двуседмична програма за гимназисти, която предлага практически опит в областта на иновациите и предприемачеството. Участниците работят в екипи за създаване и представяне на нови бизнес идеи, насочени към решаване на реални предизвикателства пред компаниите.

- **Институция:** Unicorn Factory Lisboa
- **Целева група:** Ученици в гимназиален етап
- **Основни теми:**
 - Развитие на умения за заетост
 - Предприемачество
- **Линк:** <https://unicornfactorylisboa.com/for-students/summer-school-2024/>

4. Центрове Qualifica

Специализирани центрове за образование и квалификация на възрастни, които насочват хората към персонализирани пътеки за развитие, съобразени с техния професионален и житейски опит. Програмата се фокусира върху квалификации, които подобряват възможностите за работа и подкрепят предприемачеството, включително обучения по „меки умения“ и теми, свързани с пазара на труда.

- **Институция:** Министерство на образованието на Португалия
- **Целева група:** Възрастни (от 18 г.)
- **Основни теми:**
 - Развитие на умения за заетост
 - Предприемачество
- **Линк:** <https://www.qualifica.gov.pt/#/>

5. Психологически служби за образование и ориентиране (SPO)

SPO предоставя психолого-педагогическа подкрепа, кариерно ориентиране и образователно консултиране за ученици от различни образователни степени. Работи в тясно сътрудничество с училищното ръководство, здравните служби и социалните структури, за да осигури адекватна подкрепа при вземане на решения за бъдещето.

- **Институция:** Министерство на образованието
- **Целева група:** Ученици от начално до средно образование
- **Основни теми:**
 - Самопознание
 - Изследване на кариерни интереси
 - Професионални ценности и нагласи
 - Вземане на решения
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата
 - Развитие на умения за заетост
- **Линк:** <https://www.dge.mec.pt/>

Испания

9 добри практики, събрани от Испания

1. Програма за академично и професионално ориентиране на Colegio San José

Програмата осигурява непрекъснато академично и кариерно ориентиране за ученици – от началното до средното образование. Акцентът е върху информираното вземане на решения за бъдещето. Дейностите включват упражнения за самоопознаване, подробна информация за образователни и кариерни пътеки, посещения на работни места и индивидуални консултации за ученици и техните семейства. Целта е учениците да получат необходимите инструменти за кариерно планиране.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 12–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Самопознание
 - Изследване на кариерни интереси
 - Умения за вземане на решения
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата
- **Линк:** <https://euroguidance-spain.educacionfpydeportes.gob.es/orientacion-profesional-espana.html>

2. „Семейният бизнес в класната стая“ – програма в Кастилия и Леон

Инициативата насърчава предприемаческо мислене чрез представяне на семейни предприятия в региона. Учениците участват в лекции и посещения на фирми, като получават реална представа за бизнес процесите и местните възможности за работа. Този практически подход цели да вдъхнови бъдещи предприемачи.

- **Институция:** Asociación Empresa Familiar de Castilla y León (EFCL) и Департамент по образование
- **Целева група:** Ученици 12–18 г. (средно образование и бакалавърска степен)

- **Основни теми:**
 - Изследване на кариерни интереси
 - Предприемачество
- **Линк:** <https://cadenaser.com/castillayleon/2025/02/03/empresa-familiar-en-las-aulas-arranca-en-palencia-con-cerca-de-200-estudiantes-radio-palencia/>

3. Проект „Хоризонте Таленти“ в Арагон

Проектът цели да позиционира Арагон като европейски технологичен хъб, предоставяйки STEAM образование (Наука, Технологии, Инженерство, Изкуства и Математика) на ученици от всички възрасти. Програмата включва работилници по роботика и програмиране, STEAM лагери и хакатони. Партньори са Microsoft и Fundación Hiberus.

- **Институция:** Правителство на Арагон, Fundación Ibercaja и Tecnara
- **Целева група:** Ученици 6–18 г. (начално и средно образование)
- **Основни теми:**
 - Развитие на умения за заетост
 - Предприемачество
- **Линк:** <https://cadenaser.com/aragon/2025/02/05/el-gobierno-de-aragon-impulsa-la-formacion-steam-con-el-proyecto-horizonte-talento-radio-zaragoza/>

4. Програма „Atrévete“ в Галисия

Програмата насърчава предприемаческото мислене сред учениците от средните училища чрез фирмени посещения, срещи с предприемачи и практически работилници. Целта е да се развият ключови предприемачески умения и иновативно мислене.

- **Институция:** Xunta de Galicia
- **Целева група:** Ученици 12–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Изследване на кариерни интереси
 - Развитие на умения за заетост
- **Линк:** <https://euroguidance-spain.educacionfpydeportes.gob.es/buenas-practicas.html>

5. План за академично и кариерно ориентиране в Colegio San José

Дългосрочна програма, която обхваща целия образователен цикъл – от начално до средно образование. Учениците преминават през саморефлексия, получават кариерна информация, посещават работни места и участват в индивидуално менторство за тях и семействата им, за да вземат информирани решения.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 12–16 г. (средно образование)

- **Основни теми:**
 - Самопознание
 - Изследване на кариерни интереси
 - Вземане на решения
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата

6. Индивидуално кариерно консултиране в Colegio San José

Програма за ученици в риск от отпадане от училище. Осигурява персонализирана подкрепа за изследване на образователни и професионални възможности, като включва ученика, семейството и кариерните съветници в изготвянето на индивидуален план за развитие.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 14–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата
 - Развитие на умения за заетост

7. Посещения на работни места за кариерно ориентиране в Colegio San José

В последните години на средното образование учениците посещават различни предприятия, технически центрове и професионални училища. Това им дава практическа представа за възможните професионални пътеки.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 15–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Изследване на кариерни интереси
 - Развитие на умения за заетост

8. Сътрудничество с местни образователни институции в Colegio San José

Програмата развива партньорства с местни гимназии и професионални центрове, за да предостави информация за образователни и кариерни възможности чрез презентации и съвместни събития.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 14–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Изследване на кариерни интереси
 - Вземане на решения

9. Дигитална платформа за кариерна информация в Colegio San José

Онлайн ресурс, който предоставя материали за кариерно ориентиране и позволява на учениците да проследяват своите академични и професионални предпочитания. Платформата предлага персонализирани препоръки за образование и работа.

- **Институция:** Colegio San José, Медина дел Кампо
- **Целева група:** Ученици 12–16 г. (средно образование)
- **Основни теми:**
 - Самопознание
 - Изследване на кариерни интереси
 - Адаптивност и устойчивост в кариерата

4. Проучване с учители, ученици и родители

Този доклад е част от проекта **CAGEA** (*Career Guidance from an Early Age*), разработен в рамките на **Работен пакет 2**. Неговата цел е да изследва настоящото състояние на практиките за кариерно ориентиране в пет европейски държави — **България, Гърция, Северна Македония, Португалия и Испания** — от гледна точка на три основни заинтересовани страни: **учители, ученици и родители**.

Главната цел е да се изгради стабилна основа от знания, която ще подпомогне пряко разработването на цялостен **Наръчник за кариерно ориентиране**, съобразен с реалния опит, очакванията и нуждите на училищната общност. Това включва **инструменти за работа в клас за учителите, дейности за развитие на учениците и подпомагащи материали за семействата**.

Цел на изследването:

Въпреки нарастващото разбиране за важността на ранното кариерно образование, много европейски училищни системи все още нямат последователни стратегии за неговата смислена интеграция. Това изследване имаше за цел да:

- Картографира съществуващите практики и предизвикателства в кариерното ориентиране на училищно ниво
- Идентифицира пропуските и възможностите за подкрепа на различните групи заинтересовани страни
- Генерира прозрения за създаването на конкретни, мащабируеми решения и образователни ресурси
- Гарантира, че всички гласове — включително на ученици и семейства — допринасят за бъдещото развитие на кариерното образование

Дизайн и структура на анкетите:

Анкетите бяха създадени в сътрудничество с местните партньори и адаптирани за всяка група заинтересовани страни. Всички въпроси бяха структурирани в **блокове** — тематични групи от въпроси, насочени към ключови измерения на опита в кариерното ориентиране. Всеки блок представлява завършена аналитична единица и служи като градивен елемент за разработването на бъдещи интервенции.

Събиране на данни и обхват:

Анкетите бяха разпространени в участващите училища и в петте държави. Отговорите бяха събрани анонимно от:

- Стотици ученици (на възраст приблизително 13–18 години)
- Активни учители в прогимназиален и гимназиален етап
- Разнообразна група родители или настойници

Участието беше доброволно и конфиденциално. Всички отговори бяха анализирани колективно и сравнително, за да се осигури последователност и межкултурна релевантност.

Подход при анализа на данните:

Приетият **смесен метод** осигури както ширина, така и дълбочина на резултатите.

Количествени данни:

- Въпросите с фиксирани отговори използваха скала на Ликерт от 1 до 5
- За всеки въпрос бяха изчислени средни стойности по държава и по група заинтересовани страни

Качествени данни:

- Отворените въпроси бяха кодирани ръчно чрез подход на тематичен анализ
- Отговорите бяха групирани по доминиращи теми чрез категоризация по ключови думи
- Само ясните и релевантни отговори бяха кодирани; неясните попаднаха в отделна категория

Триангулация и сравнителни изводи:

Данните бяха анализирани не само в рамките на отделните групи, но и между тях, което позволи **триангулация**. Това даде възможност на екипа да:

- Сравни нуждите на учениците с подготовката на учителите
- Разбере как участието на родителите се припокрива или разминава с усилията на училището
- Идентифицира общи пречки и системни пропуски
- Открие примери за вече съществуващи добри практики

Мултистейкхолдърният подход гарантира, че всички препоръки, произтичащи от този доклад, са едновременно **практични и инклузивни**.

Teachers

Блок 1: Знания и осведоменост

Анализирани въпроси:

- B1.** Увереност в познанията за кариерните пътища
- B2.** Разбиране на областите на обучение и връзката им с професиите
- B3.** Осведоменост за тенденциите на пазара на труда
- B4.** Знание къде да се открият ресурси за кариерно ориентиране
- B5.** Умение за ефективно използване на тези ресурси

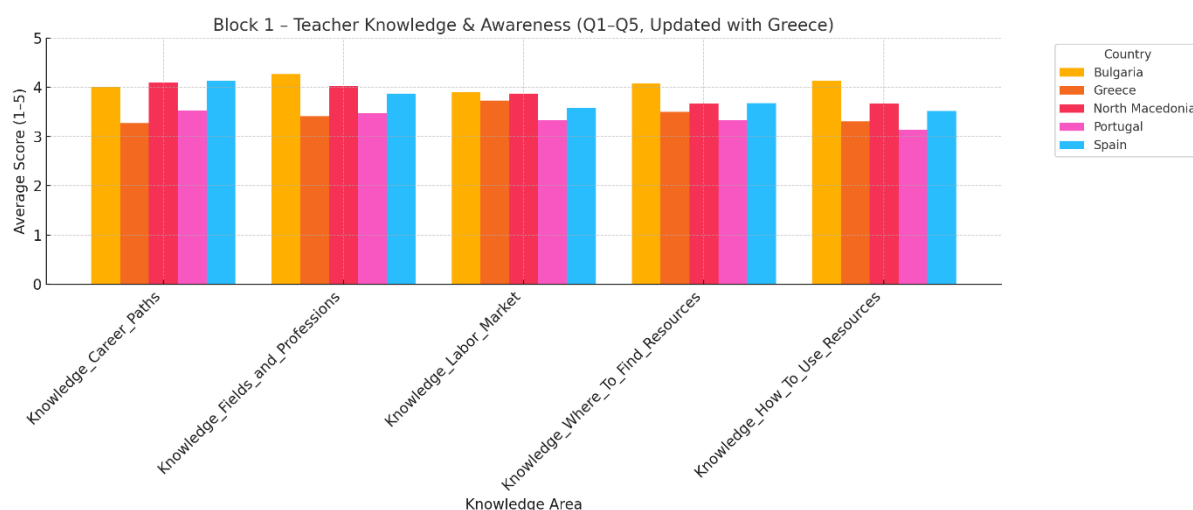
Тези пет въпроса оценяват **основните знания и осведомеността**, които учителите притежават в областта на кариерното ориентиране. Чрез този блок се измерява:

- Тяхната **начална подготовка** за насочване на учениците
- Достъпът им до **актуална информация** и степента на разбиране на съдържанието
- Умението им да свързват **образователните пътеки с професионалните възможности**

Този блок е ключов за разбиране на изходното ниво на учителите **преди обучението или интервенцията**. Той дава директна насока за необходимото **ниво на съдържанието, вида на инструментите и форматите**, които ще бъдат включени в **Учителския наръчник и Обучителните модули (Learning Nuggets)**.

Обобщени резултати (Среден резултат 1–5)

Държава	Кариерни пътища	Професии	Пазар на труда	Ресурси	Използвани ресурси
ES Испания	4.13	3.87	3.58	3.68	3.52
МК Северна Македония	4.10	4.03	3.87	3.67	3.67
BG България	4.00	4.27	3.90	4.07	4.13
GR Гърция	3.27	3.41	3.73*	3.50	3.31
PT Португалия	3.53	3.47	3.33	3.33	3.14
 Средно	3.81	3.81	3.68	3.65	3.55

Увереност в познанията за кариерните пътища (Q1)

- Учителите в повечето страни имат резултат над 3.5 по Q1.
- Испания (4.13) и Северна Македония (4.10) водят по ниво на увереност.
- Гърция обаче показва значително по-ниска самооценка (3.27) — най-ниска от всички пет държави.
 - Това показва необходимост от базови познания за кариерните пътища в гръцкия образователен сектор.
- По-младите учители (под 35 г.) обикновено се оценяват по-високо, особено в Испания и Северна Македония.
 - Вероятна причина – по-скорошно обучение и по-добра дигитална подготовка.
- Средно за всички страни: 3.81** – повечето учители се чувстват способни да обсъждат кариерни опции, но в някои страни, като Гърция, има сериозни пропуски в основните знания.

Разбиране на връзката между областите на обучение и професиите (Q2)

- България (4.27) показва най-добро разбиране за връзката между образованието и професионалната реализация.
- Следват Северна Македония (4.03) и Испания (3.87).
- Гърция (3.41) отново е на последно място, потвърждавайки тенденция на по-ниска самооценка при свързването на академичните пътища с професиите.
 - Това може да е резултат от структурни или информационни пропуски в учебните програми или системите за продължаваща квалификация.
- Средно за всички страни: 3.81** – ключова силна страна, особено при опитните учители, но все пак е важно да се подсилва чрез практични примери.

Осведоменост за тенденциите на пазара на труда (Q3)

- Резултатите варират от 3.3 до 3.9 в различните страни.
- България (3.90) и Северна Македония (3.87) са начело.
- Португалия (3.33) и Испания (3.58) показват по-ограничена информираност за новите професионални тенденции.
- Гърция (3.73) показва изненадващо добра осведоменост, въпреки че в другите категории резултатите са по-слаби.
- **Средно за всички страни: 3.68** – разбирането за пазара на труда е умерено силно, но има нужда от актуализиране и адаптиране към конкретния контекст.

Осведоменост за ресурсите (Q4–Q5)

Къде да се открият ресурси за кариерно ориентиране (Q4):

- България (4.07), Испания (3.68) и Северна Македония (3.67) водят.
- Гърция (3.50) и Португалия (3.33) изостават — показвайки затруднения при откриването на платформи, уебсайтове или инструменти.
- **Средно за всички страни: 3.65** – учителите разбират значението на ресурсите, но имат нужда от подкрепа за намирането и подбора на качествени инструменти.

Как да се използват ресурсите ефективно (Q5):

- България (4.13) отново е лидер.
- Северна Македония (3.67) и Испания (3.52) показват умерена сила.
- Гърция (3.31) и Португалия (3.14) показват значителни пропуски в практическото прилагане.
- **Средно за всички страни: 3.55** – най-слабата област в този блок — дори когато учителите знаят за ресурсите, много от тях не се чувстват уверени да ги използват ефективно.

Ключови междугрупови наблюдения:

- *Учители под 35 години:*
 - По-висока увереност в използването на онлайн инструменти.
 - По-голяма запознатост с намирането на ресурси.
 - По-оптимистично отношение към съвпадането на интересите на учениците с реални професионални пътища.
- *Учители с над 20 години стаж:*
 - По-високи резултати във връзката „обучение–професия“ (Q2), вероятно заради богат професионален опит.
 - Леко по-ниски резултати в дигиталните умения и познания за инструменти (Q4–Q5).

- Жени учители са малко по-склонни да отчитат по-ниска увереност в познанията за пазара на труда, особено в Португалия и Испания.

Изводи и препоръки за Наръчника и учебните материали:

- Учителите като цяло се чувстват уверени в основните аспекти на кариерното ориентиране, особено в областта на кариерните пътища и връзката между образованието и професиите.
- Практическото използване на инструменти и актуалността спрямо пазара на труда обаче са системни слаби места — особено в Португалия, части от Испания и в Гърция, която последователно има най-ниски нива на увереност.
- Тези пропуски показват нужда от достъпни и актуализирани ресурси.

Съдържанието на Наръчника трябва да:

- Комбинира актуални данни за пазара на труда с практически сценарии за използване на ресурси.
- Предоставя „готови за ползване“ инструменти: комплекти, бази данни и ръководства.
- Включва съдържание, което укрепва увереността в структурирането на кариерните пътища и връзката образование–професия.
- Осигурява дигитална подкрепа, особено за по-възрастни учители или за тези в системи с ограничен достъп до продължаващо обучение.
- Използва подход „от учители за учители“: по-младите с добри дигитални умения да бъдат посланици или обучители.

Блок 2: Педагогическо и дигитално обучение

Анализирани въпроси: Q6–Q9

- **Q6.** Осведоменост за половите стереотипи в кариерното ориентиране
- **Q7.** Нужда от допълнително обучение за ефективно предоставяне на кариерно ориентиране
- **Q8.** Нужда от повече супервизия или менторство
- **Q9.** Нужда от обучение по консултативни техники и практики

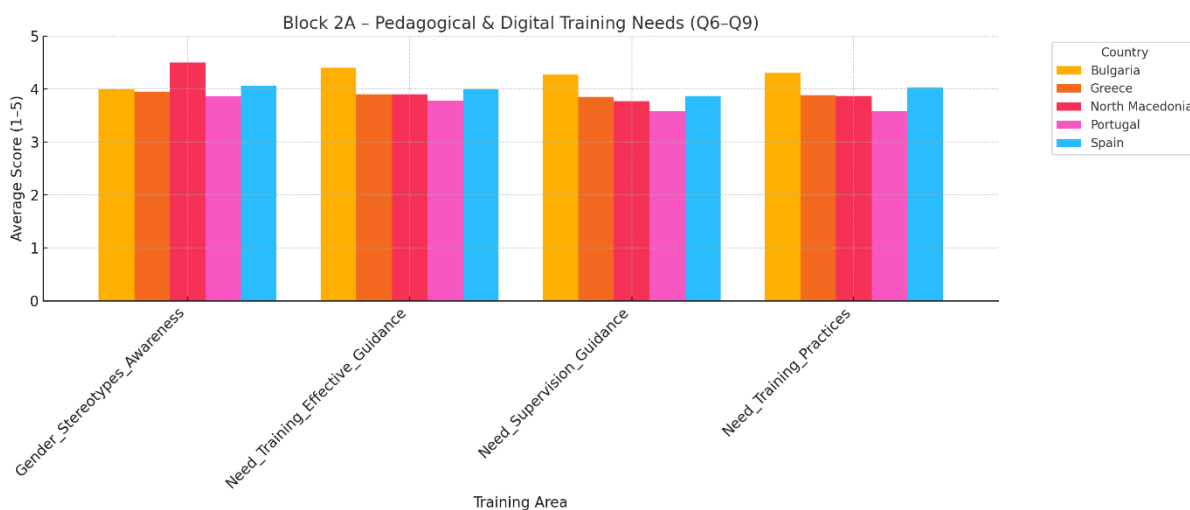
Тези четири въпроса отразяват самооценката на учителите за пропуските им в обучението, свързани конкретно с предоставянето на кариерно ориентиране. Докато **Блок 1** се фокусира върху съдържателните знания, **Блок 2** насочва вниманието към това доколко учителите се чувстват подготвени да:

- Предоставят приобщаващо и равнопоставено ориентиране
- Прилагат ефективни и съвременни техники за насочване
- Провеждат кариерно ориентиране уверено и самостоятелно

- Разпознават нуждата от допълнително менторство или развитие на практическите умения

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5)

Country	Gender Осведоменост (Q6)	Обучение по кариерно ориентиране (Q7)	Нужда от менторство (Q8)	Обучение по консултативни практики (Q9)
МК Северна Македония	4.50	3.90	3.77	3.87
BG България	4.00	4.40	4.27	4.30
ES Испания	4.06	4.00	3.87	4.03
GR Гърция	3.95	3.90	3.85	3.88
PT Португалия	3.86	3.78	3.58	3.58
 Средно	4.07	4.00	3.87	3.93

Осведоменост за половите стереотипи в кариерното ориентиране (Q6)

- Учителите във всички държави съобщават за висока осведоменост (средно >3,8).
- Северна Македония (4,50) води, показвайки силна чувствителност към

равнопоставеността.

- Португалия (3,86) е с най-нисък резултат, но все пак над неутралното ниво.
 - Високата осведоменост създава солидна основа за прилагане на приобщаващи практики в кариерното ориентиране.
- Средно за всички държави: 4,07 – Като цяло учителите разбират значението на половото равенство — обучението вече трябва да се фокусира върху превръщането на осведомеността в действие.

Нужда от повече обучение за ефективно предоставяне на кариерно ориентиране (Q7)

- България (4,40) изразява най-силна нужда от допълнително обучение.
 - Това може да отразява интерес към професионално развитие и висока осведоменост за развиващите се стандарти в кариерното ориентиране.
 - Испания (4,00) и Гърция (3,90) следват плътно.
- Средно за всички държави: 4,00 – Ясно мнозинство от учителите търсят практическо и педагогическо надграждане на уменията.

Нужда от повече супервизия или менторство (Q8)

- Учителите ценят менторството и структурираната подкрепа, особено в България (4,27).
 - Португалия (3,58) показва по-умерена, но все пак съществуваща нужда от коучинг.
 - Гърция (3,85) е в съответствие с останалите държави, което потвърждава нуждата от системни програми за менторство.
- Средно за всички държави: 3,87 – Менторството се разглежда като ценен механизъм за подкрепа, а не като признак на слабост — програмите трябва да го насърчават и нормализират.

Нужда от обучение по консултативни техники и практики (Q9)

- Отново България (4,30) води по искане за техническо и приложно обучение.
 - Испания (4,03) и Гърция (3,88) показват силна мотивация за усъвършенстване.
 - Португалия (3,58) е с малко по-нисък резултат.
- Средно за всички държави: 3,93 – Учителите желаят повече практическо и ролево обучение, фокусирано върху методи, които могат да прилагат веднага в реални условия.

Ключови междудемографски наблюдения

- Учителите под 35 години са най-активни в изразяването на нужда от супервизия и практически техники — особено в Испания и Португалия.
- Това подсказва, че тези учители са уверени в теорията, но се чувстват по-несигурни при прилагането на практики.
- Опитните учители (15+ години) обикновено показват по-ниско желание за формално обучение, но все пак изразяват нужда от подкрепа от колеги или актуализирани методи (особено в България и Северна Македония).
- Жените учители последователно оценяват малко по-високо нуждата от супервизия

(Q8) и обучение в практики (Q9) във всички държави, което вероятно отразява по-висока чувствителност към релационните и приобщаващите аспекти на кариерното консултиране.

Заключения и препоръки за Наръчника и обучителните материали

- Учителите са мотивирани да се развиват, особено в практическото, реално прилагане на кариерното ориентиране.
- Съществува споделено разбиране, че обучението трябва да излиза извън теорията и да включва практически методи с примери.
- Програмите за менторство са ценени — съдържанието на наръчника трябва да включва микро-менторство, наставничество между колеги и подобрение, базирано на обратна връзка.

Съдържанието на наръчника трябва да:

- Предлага стъпка по стъпка техники за структурирани кариерни сесии.
- Включва модули за приобщаваща практика и предотвратяване на стереотипи.
- Изгради библиотека от „сценарии за кариерно ориентиране“ и ролеви игри.
- Представя примери как да се адаптират кариерни инструменти към различни нужди на учениците.
- Осигурява шаблони и рубрики за самооценка и колегиална обратна връзка.

Блок 3: Оценка и Инструменти за пазара на труда Labor Tools

Анализирани въпроси: Q10–Q11

Q10. Имам нужда от допълнително обучение за използване на инструменти за оценка в кариерното ориентиране

Q11. Имам нужда от допълнително обучение за това как да оценявам информация за професии и кариери

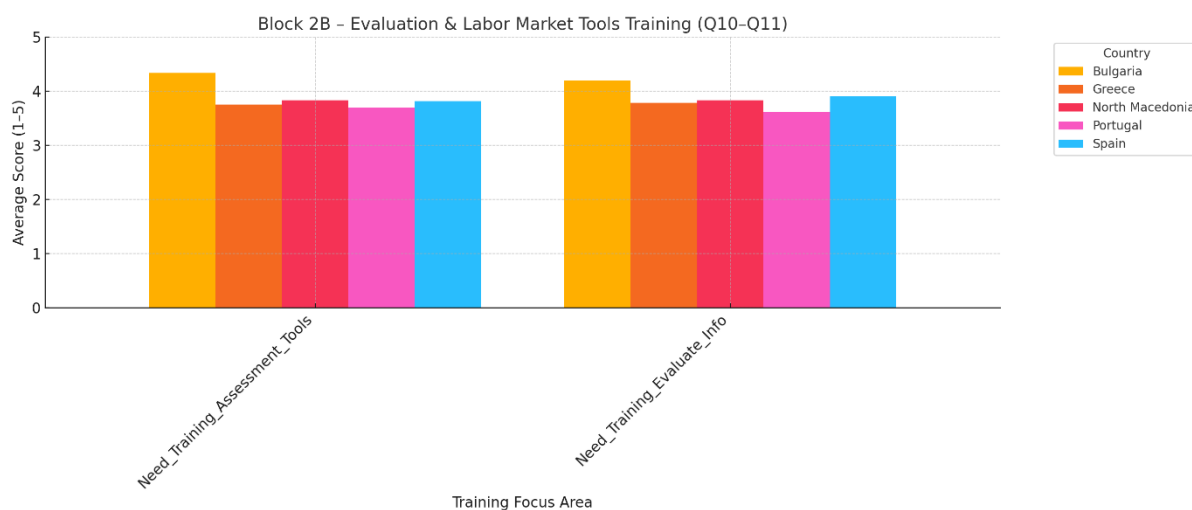
Този блок е насочен към готовността на учителите да използват инструменти и да обработват информация, особено свързани с:

- Дигитални или диагностични инструменти за оценка
- Анализ на пазара на труда
- Рамки за оценка на кариерите

Тези умения са от ключово значение, за да могат учителите да насочват учениците не само според интересите им, но и въз основа на реални, базирани на данни решения.

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5)

Държава	Обучение в инструменти за оценка (Q10)	Обучение за оценка и анализ на информацията (Q11)
BG България	4.33	4.20
ES Испания	3.81	3.90
МК Северна Македония	3.83	3.83
GR Гърция	3.75	3.78
PT Португалия	3.69	3.61
 Средно	3.88	3.86

Използване на инструменти за оценка (Q10)

- България (4.33) отчита най-голяма нужда от обучение, което вероятно показва високи очаквания или желание за модернизация.
- Северна Македония (3.83) и Испания (3.81) също демонстрират постоянен интерес към развитие, базирано на използването на инструменти.
- Португалия (3.69) и Гърция (3.75) изостават леко, но все пак показват осезаема нужда.
- **Средно за всички държави: 3.88** – Учителите осъзнават, че инструментите за оценка

се използват недостатъчно на практика и искат по-добра подкрепа за ефективното им прилагане.

Оценяване на кариерна информация (Q11)

- Испания (3.90) е начело, което предполага висок интерес към подобряване на уменията за оценка на кариерна информация.
- България (4.20) запазва силни резултати и по двата показателя.
- Португалия (3.61) показва най-нисък интерес, вероятно поради липса на опит с подобни инструменти в настоящата система.
- **Средно за всички държави:** 3.86 – Учителите търсят подкрепа в ориентирането и филтрирането на кариерната информация, особено в контекста на бързо променящи се пазари на труда и нововъзникващи индустрии.

Демографски наблюдения:

- По-младите учители (<35 г.) съобщават за по-голяма нужда от обучение за използване на инструменти за оценка – вероятно поради по-малък опит в адаптирането на традиционно съдържание.
- Учителите с над 15 години опит изразяват по-висока нужда от обучение за оценяване на информация (Q11) – което подсказва, че може да се чувстват изпреварени от съвременните трудови тенденции.
- Учителите с образование в социалните науки или хуманитарни дисциплини по-често заявяват по-голяма нужда в Q10, което показва дисциплинарна разлика в практическото използване на инструменти.

Заклучения и последици за Наръчника и обучителните материали:

Учителите ясно изразяват необходимостта да:

- Разбират как да оценяват динамична кариерна информация.
- Използват диагностични инструменти в реални класни ситуации.

Съдържанието на наръчника трябва да:

- Включва практически ръководства за ориентиране в пазара на труда (напр. бази данни, статистика).
- Предоставя стъпка по стъпка уроци за работа с често използвани инструменти (напр. тестове за интереси, тестове за способности).
- Съдържа примерни задачи за оценяване или сценарии за ролеви игри, които симулират анализ на информация.
- Предлага диференцирана подкрепа според предметната област – напр. специализирани комплекти за учители по STEM и по хуманитарни науки.

Блок 4: Равенство между половете и ангажираност

Анализирани въпроси: Q12–Q13

Q12. Чувствам се ефективен/ефективна при предоставяне на кариерно ориентиране

Q13. Използвам ангажиращи методи за обсъждане на кариерни възможности с учениците

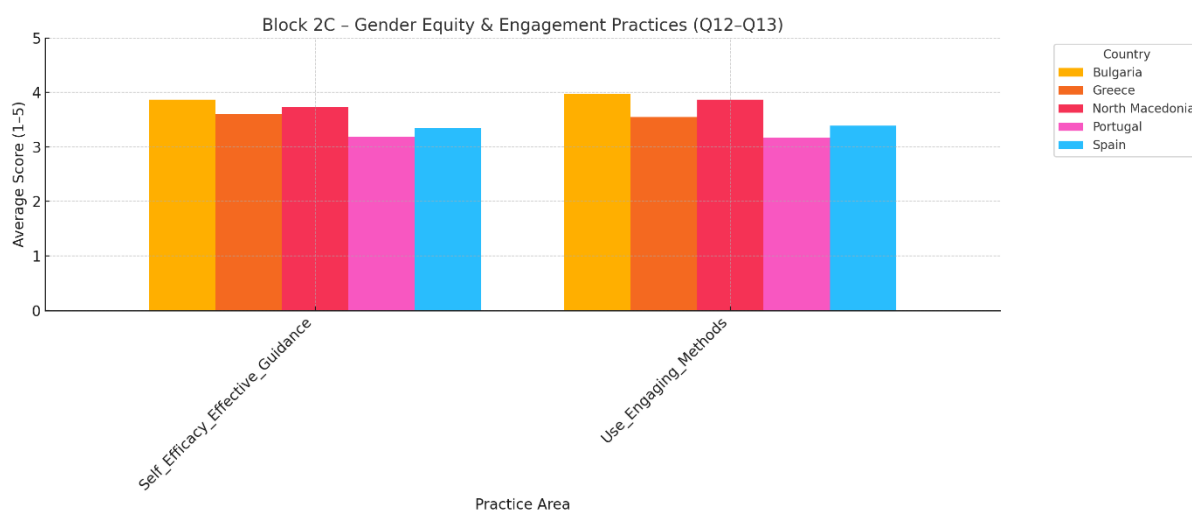
Този блок се фокусира върху това доколко уверени и креативни се чувстват учителите при ежедневното предоставяне на кариерно ориентиране:

- Смятат ли, че работят ефективно?
- Използват ли ангажиращи и интерактивни методи?

Тези въпроси помагат да се оцени както самооценката за ефективност, така и стратегиите за ангажиране на учениците – ключови елементи при създаване на обучения, които не само предават информация, но и са практически приложими и подходящи за работа в класната стая.

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5)

Държава	Самоефективност (Q12)	Използване на ангажиращи методи (Q13)
BG България	3.87	3.97
МК Северна Македония	3.73	3.87
GR Гърция	3.60	3.55
ES Испания	3.35	3.39
PT Португалия	3.19	3.17
 Средно	3.55.	3.59

Аз съм ефективен в предоставянето на кариерно ориентиране (Q12)

- България (3,87) води по ниво на увереност сред учителите.
- Северна Македония (3,73) и Гърция (3,60) също показват силна вяра в способността си да насочват ефективно.
- Португалия (3,19) и Испания (3,35) показват, че има място за повишаване на увереността.

Използвам ангажиращи методи за обсъждане на кариерни възможности с учениците (Q13)

- Отново, България (3,97) и Северна Македония (3,87) са лидери.
- Португалия (3,17) и Испания (3,39) сочат, че стратегиите за ангажиране на учениците може да са недостатъчно развити или подкрепени.
- Гърция (3,55) запазва средно ниво на прилагане на интерактивни стратегии.

Ключови междугрупови наблюдения:

- По-младите учители (<35 г.) съобщават за по-висока употреба на дигитални и интерактивни инструменти, но все пак се съмняват в тяхната ефективност (лек спад в Q12).
- Учители в градски училища имат по-голям достъп до инструменти и обучения, особено в България и Северна Македония — което корелира с по-високи резултати.
- Жени учители, особено в Испания и Португалия, често се самооценяват с по-ниска увереност (Q12), което може да отразява липса на подкрепа или усещане за недостатъчна подготовка.

Заклучения и препоръки за Наръчника и обучителните материали:

Необходимо е ясно подпомагане на учителите за:

- Повишаване на увереността им при предоставяне на кариерно ориентиране
- Разширяване на набора от интерактивни методи за ангажиране на учениците

Съдържанието на наръчника трябва да:

- Включва примери за интерактивни класни стратегии
- Предоставя готови за ползване дейности, игри и шаблони
- Предлага техники за повишаване на увереността чрез реални казуси
- Изтъква успешни практики от държави като България и Северна Македония
- Показва как да се адаптират методите за различни групи ученици и контексти

Блок 5: Време, Ресурси и административна подкрепа

Анализирани въпроси: Q14 – Q17

Q14. Използвам ефективни стратегии за предоставяне на услуги по кариерно ориентиране на учениците.

Q15. Разполагам с достатъчно време, за да осигуря цялостно кариерно ориентиране на учениците.

Q16. Разполагам с достатъчно ресурси, за да осигуря цялостно кариерно ориентиране.

Q17. Получавам адекватна подкрепа от училищната администрация за инициативи по кариерно ориентиране.

Този блок се фокусира върху **практическите условия и институционалната подкрепа**, които влияят върху способността на учителите да предоставят ефективно кариерно ориентиране.

- Имат ли учителите достатъчно време в графика си, за да осигурят смислено ориентиране?
- Имат ли достъп до подходящи материали, инструменти или ресурси?
- Чувстват ли се подкрепени от училищното ръководство или администрацията?
- Организиран и ефективен ли са стратегиите им за предоставяне на ориентиране в рамките на съществуващите ограничения?

Тези въпроси разкриват дали кариерното ориентиране е **реалистично интегрирано** в училищните дейности или е притиснато между други приоритети.

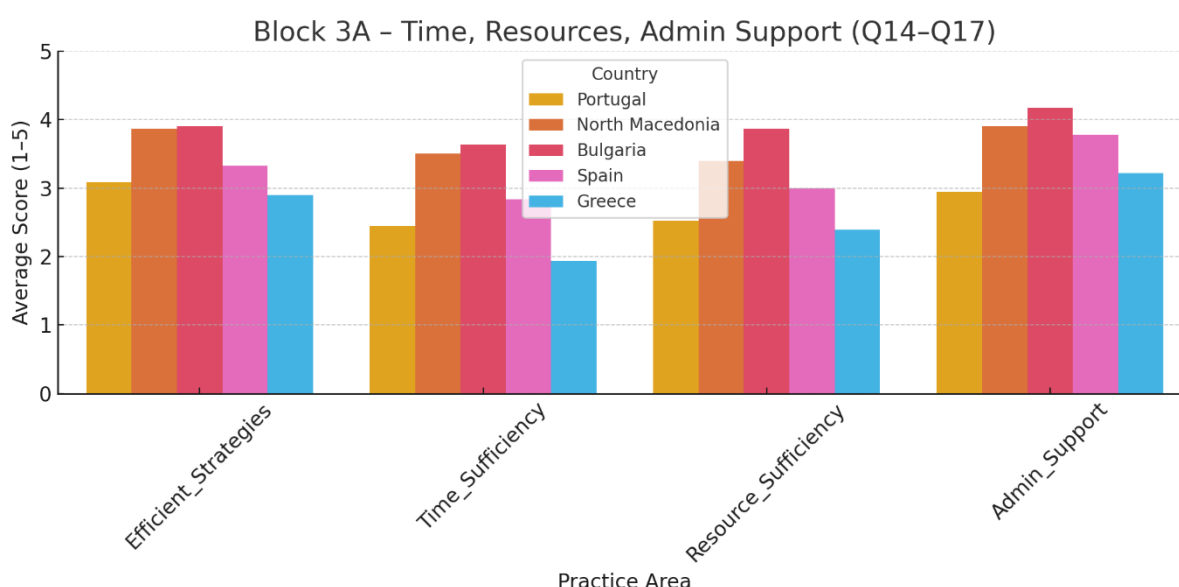
Тук се откроява разликата между намерение и капацитет: дори силно мотивирани и добре обучени учители могат да се затруднят, ако няма системна подкрепа.

Това очертава зоните, където е необходима **инвестиция или промяна в политиката** — например в разпределянето на работното време, бюджета за ресурси или обучението на училищни ръководители.

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5)

Държава	Ефективни стратегии (Q14)	Достатъчно време (Q15)	Достъпни ресурси (Q16)	Административна подкрепа (Q17)
---------	---------------------------	------------------------	------------------------	--------------------------------

МК Северна Македония	3.87	3.50	3.40	3.90
BG България	3.90	3.63	3.87	4.17
ES Испания	3.32	2.84	3.00	3.77
GR Гърция	2.90	1.94	2.39	3.22
PT Португалия	3.08	2.44	2.53	2.94
 Средно	3.41	2.87	3.24	3.60

Използвам ефективни стратегии за предоставяне на услуги по кариерно ориентиране на учениците. (Q14)

- Испания (3,32) заема средна позиция. Много испански учители споделят, че се опитват да интегрират структурирани дейности по кариерно ориентиране по време на часовете за наставничество или чрез използване на национални кариерни портали. Въпреки това, те съобщават и за непоследователен достъп до инструменти и различно ниво на подготовка сред персонала.
- С България (3,90) и Северна Македония (3,87) на водещи позиции и Португалия (3,08) и Гърция (2,90) на опашката, Испания се явява междинно звено между по-високопостигащи и по-нископостигащи контексти.
- Средно: 3,41 — умерено ниво като цяло; учителите желаят по-структурирано обучение и методи, които могат да се възпроизвеждат.

Имам достатъчно време, за да предоставя цялостно кариерно ориентиране на учениците. (Q15)

- Испания (2,84) е малко под средното за блока. Учителите често споделят, че въпреки признанието за важността на ориентирането, то се конкурира с други учебни изисквания. Мнозина разчитат на неформално време (например обедни почивки или след часовете) и нямат структурирано разпределение.
- Поставена между Португалия (2,44) и Северна Македония (3,50), Испания подчертава нуждата от ясни времеви слотове и институционално планиране.
- Средно: 2,87 — липсата на време остава най-голямата пречка за осъществяване.

Имам достатъчно ресурси, за да предоставя цялостно кариерно ориентиране. (Q16)

- Испания (3,00) отново е по средата. Някои участници посочват добри дигитални платформи и обществени инструменти, но се оплакват от липсата на физически материали или ресурси, адаптирани за различни нива на учениците.
- В сравнение с България (3,87) и Гърция (2,39), испанските учители изглеждат частично обезпечени, но не и напълно подкрепени.
- Средно: 3,24 — големи различия; осигуряването на ресурси е неравномерно дори в рамките на страните.

Получавам адекватна подкрепа от училищната администрация за инициативи в кариерното ориентиране. (Q17)

- Испания (3,77) се представя добре. Много учители отбелязват видима подкрепа от ръководството, координация с училищните съветници и нарастващ интерес от страна на управлението към стратегическото интегриране на кариерното ориентиране.
- Това я поставя в групата на водещите държави заедно със Северна Македония (3,90) и България (4,17).
- Средно: 3,60 — силни резултати в различните държави; подкрепата от ръководството е налице и може да се надгражда.

Ключови демографски наблюдения:

- Млади учители (под 35 г.): Дават по-ниски оценки по Q15/Q16 — вероятно поради по-голям учебен товар или по-малък институционален достъп.
- Учители с дългогодишен опит (15+ години): По-често отбелязват липса на време, въпреки високата си самооценка по стратегия (Q14).
- Жени учители: Леко по-високи резултати по Q17 — възможно е да показват по-добро взаимодействие с администрацията или по-активно участие в ръководни роли по проекти за ориентиране.

Заклучения и последствия за Наръчника и обучителните материали:

Учителите във всички държави показват ясна готовност да предоставят кариерно ориентиране, но способността им е ограничена от практически пречки — най-вече липса на време и неравен достъп до ресурси.

- **Времето** е най-важното предизвикателство: Много учители се затрудняват да интегрират ориентирането в графика си, като то често се третира като допълнителна, а

не приоритетна дейност.

- **Ресурсите** са непостоянни: Някои имат достъп до инструменти и съдържание, но други разчитат на лични усилия или остарели материали.
- **Административната подкрепа** е по-скоро положителна, но с различна сила — често реактивна, а не проактивна.
- Учителите, които се чувстват по-добре подкрепени, по-често съобщават, че използват по-структурирани и ефективни стратегии.

Наръчникът трябва да предлага:

- **Формати, спестяващи време:**
 - о Готови микро-модули, които могат да се вписват в кратки или непостоянни времеви слотове
 - о Примерни графици за интегриране на ориентиране в седмични или месечни планове
- **Адаптивни ресурси:**
 - о Материали за печат, шаблони и нискобюджетни комплекти за дейности
 - о Връзки към качествени, свободно достъпни инструменти и национално специфични ресурси за кариера
- **Подкрепа за структурирана работа:**
 - о Подробни ръководства за планиране и провеждане на сесии за ориентиране
 - о Примери за ефективни стратегии и работни процеси от учители в различни типове училища
- **Укрепване на ръководната роля:**
 - о Шаблони и контролни списъци за изграждане на училищна стратегия за ориентиране
 - о Насоки за директори как да подкрепят персонала и да разпределят време/ресурси
- **Интеграция на ниво училище:**
 - о Съвети за сътрудничество между учители, съветници и администрация
 - о Идеи за вплитане на ориентирането в предмети като ИКТ, езици или обществени науки

Блок 6: Мотивация и убеждения

Анализирани въпроси: Q18–Q20

Q18. Имам нужда от допълнителна подкрепа или ресурси, за да предоставям ефективно кариерно ориентиране на учениците.

Q19. Смятам, че кариерното ориентиране е много важно за цялостното развитие на учениците.

Q20. Смятам, че училищата трябва да предоставят услуги по кариерно ориентиране на учениците.

Този блок разглежда вътрешната мотивация и професионалните убеждения на учителите относно кариерното ориентиране. Той отразява как учителите оценяват смисъла на ориентирането, дали го възприемат като ключово за развитието на

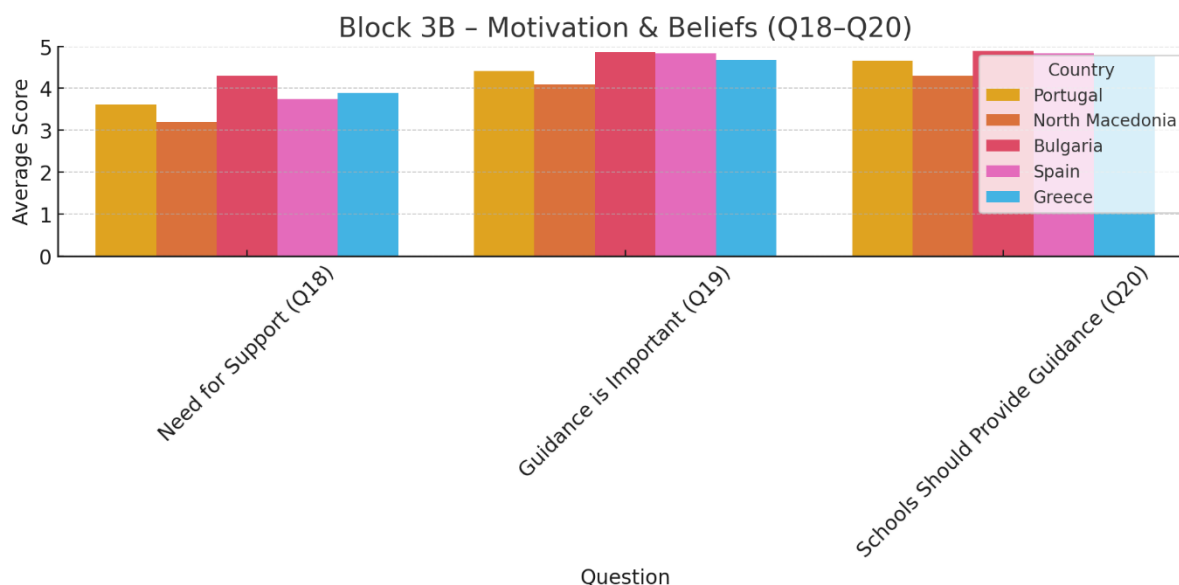
учениците и дали се чувстват обезпечени с ресурси и подкрепа, за да го прилагат ефективно.

- Признават ли учителите значението на кариерното ориентиране в образованието?
- Смятат ли, че това е отговорност на училището?
- Чувстват ли се достатъчно подкрепени или търсят повече инструменти и сътрудничество?

Разбирането на тези нагласи е ключово за създаването на обучения, които да са в синхрон с ценностите на учителите и да предлагат реална мотивация и институционално признание.

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5)

Държава	Нужда от допълнителна помощ (Q18)	Насочването е важно (Q19)	Училищата предлагат насоки (Q20)
МК Северна Македония	3.20	4.10	4.30
BG България	4.30	4.87	4.90
ES Испания	3.74	4.84	4.84
GR Гърция	3.90	4.68	4.77
PT Португалия	3.61	4.42	4.67
 Средно	3.75	4.58	4.70

Имам нужда от допълнителна подкрепа или ресурси, за да предоставям ефективно кариерно ориентиране (Q18)

- Повечето учители съобщават за умерена до висока нужда от допълнителна подкрепа, със средни отговори между 3.2 и 4.3.
- Това показва, че дори в държави, където учителите се чувстват уверени и мотивирани, те все още нямат достатъчно практически инструменти, време или структурна подкрепа.
- Учителите последователно посочват нуждата от повече сътрудничество, достъп до примери и шаблони, както и професионални мрежи за продължаващо развитие.
- **Средно: 3.75** – Учителите са мотивирани, но ясно заявяват нужда от повече системна и практическа подкрепа, за да изпълняват ролята си в кариерното ориентиране.

Смятам, че кариерното ориентиране е много важно за цялостното развитие на учениците (Q19)

- Във всички пет държави това убеждение е много силно, със средни резултати над 4.1 и почти пълно единодушие в отворените отговори.
- Учителите свързват кариерното ориентиране с овластяване на учениците, планиране на бъдещето и социално приобщаване, особено за уязвимите групи.
- Това убеждение е мощен двигател, върху който всяко обучение или наръчник трябва да стъпи.

- **Средно: 4.58** – Кариерното ориентиране се разглежда като съществено за развитието на учениците — тази висока ценностна оценка предоставя силна мотивация за реализация.

Смятам, че училищата трябва да предоставят услуги по кариерно ориентиране на учениците (Q20)

- Резултатите са изключително високи във всички държави, като повечето учители дават оценки над 4.6.
- Учителите възприемат кариерното ориентиране като споделена институционална отговорност, а не просто като лична инициатива.
- Това отношение подсилва нуждата кариерното ориентиране да се институционализира в рамките на училищната система и управленските структури.
- **Средно: 4.70** – Има ясно изразен консенсус, че кариерното ориентиране трябва да бъде интегрирано в училищната рамка и подкрепено както на политическо, така и на оперативно ниво.

Ключови междудемографски изводи:

- Учителите в градските училища имат малко по-ниски оценки на Q18 — вероятно поради по-добър достъп до инструменти и мрежи.
- Учители с дълъг стаж (15+ години) показват малко по-ниска спешност в Q18, но еднакво или по-високо убеждение в Q19 и Q20 — те ценят кариерното ориентиране дълбоко, дори когато с времето са се адаптирали към ограничени ресурси.
- Жените-учители последователно дават по-високи оценки на убеждението в Q19/Q20, което подсилва необходимостта от приобщаващи, ориентирани към учениците методи за кариерно ориентиране.

Наръчник и обучителни материали:

Сред учителите има силно и последователно убеждение, че кариерното ориентиране е важно — за учениците, за равнопоставеността и за бъдещето. Това, от което имат нужда сега, е подкрепа за ефективното му прилагане.

- Учителите не изпитват липса на мотивация. Това, което липсва, е:
 - Практическа подкрепа
 - Достъп до примери
 - Структурирани системи на училищно ниво

В Блок 5 фокусът беше върху логистичните бариери (време, ресурси, административна подкрепа), затова наръчникът предложи структурни решения като микро-модули, шаблони за графици и инструменти за ангажиране на училищното ръководство.

За разлика от това, Блок 6 разкрива силна вътрешна мотивация сред учителите — необходимо е стратегии, които да подхранват тази мотивация, да свързват ценностите с практиката и да поддържат дългосрочен ангажимент чрез смислено участие и признание.

Наръчникът трябва да включва:

Мотивационна рамка и признание:

- Да подчертае обществения принос на кариерното ориентиране — да свърже ежедневната класна работа с по-широките перспективи и житейски резултати за учениците.
- Да включи свидетелства и цитати от реални ученици и учители, за да подсили емоционалното и социалното значение на тази дейност.
- Да добави секция „Защо кариерното ориентиране е важно“ в началото на наръчника, за да се закотвят ценностите на учителите във визията на проекта.

Поддържане на ангажираността във времето:

- Да предостави „дневник за размисъл на учителя“ или работен лист, в който педагогът да проследява въздействието си и да си поставя лични цели през годината.
- Да включи проверки и дейности за взаимно признание между колеги, които могат да се прилагат в училище, за да се запази високата енергия и ангажираност.

Обучение, базирано на ценности:

- Да предлага „мини-мисии“ или казуси, в които учителите прилагат етично мислене и вземане на решения в ситуации на кариерно ориентиране.
- Да включи кратки учебни истории, които показват как убежденията влияят върху резултатите на учениците (напр. преодоляване на предразсъдъци, подкрепа на уязвими младежи).

Насърчаване на колективната отговорност:

- Да въведе училищни кампании по кариерно ориентиране, при които целият персонал споделя отговорността и заедно празнува постиженията на учениците.

- Да предостави упражнения за изграждане на екип за училищния персонал, които представят кариерното ориентиране като колективна, а не изолирана задача.

Блок 7: Открити отговори - Предизвикателства

Анализирани въпроси:

Q21. По ваше мнение, кои са най-големите предизвикателства, с които се сблъскват при предоставянето на ефективно кариерно ориентиране на учениците??

Това беше въпрос с отворен отговор, който покани учителите свободно да опишат предизвикателствата, пред които се изправят при предоставянето на ефективно кариерно ориентиране. Отговорите бяха обработени чрез **тематично кодиране на база ключови думи**: извършен бе ръчен тематичен анализ чрез идентифициране на повтарящи се типове предизвикателства, споменати в отговорите..

1. Ограничено време

- Учителите съобщават, че кариерното ориентиране често е допълнителна тежест, без отделено време в програмата им.
 - ☞ „Просто нямаме достатъчно време да го правим добре.“
 - ☞ “Натъпкано е между другите задължения, без структура.”
- Общ брой отговори: 15

2. Липса на обучение

- Учителите се чувстват неподготвени и без подходяща подготовка как да водят дейности по кариерно ориентиране.
 - ☞ „Никой не ни е обучил как да говорим с учениците за кариери.“
 - ☞ „Не се чувствам уверен да обсъждам кариерни пътеки.“
- Общ брой отговори: 15

3. Ограничени ресурси

- Респондентите споменават липсата на материали, инструменти, дигитални платформи или актуална кариерна информация.
 - ☞ “We have no access to proper materials or platforms.”
 - ☞ “I create everything from scratch or Google it.”
- Общ брой отговори: 23 (Най-често срещаната тема)

4. Ангажираност на учениците

- Някои учители съобщават, че учениците нямат мотивация, интерес или осъзнаване защо кариерното ориентиране е важно.
 - ☞ *"Students don't take it seriously."*
 - ☞ *"Hard to engage them in thinking long term."*
- Общ брой отговори: 8

5. Административна подкрепа

- Учителите споменават недостатъчна подкрепа от ръководството или липса на училищна стратегия.
 - ☞ *"No real support from management."*
 - ☞ *"It's all up to individual teachers."*
- Общ брой отговори: 3 (*Най-рядко срещана тема*)

6. Сложност на кариерното развитие и външни фактори

Отговорите включват промени на пазара на труда, социален натиск или икономическа несигурност — фактори извън контрола на училището.

- ☞ *"Job market changes too fast to guide students properly."*
- ☞ *"The world is too unstable; we can't predict anything."*
- Общ брой отговори: 19

7. Некодирани отговори

От приблизително 330 общо отговора, 36 (11%) не можаха да бъдат ясно класифицирани в тези шест теми. Те включваха:

- Много кратки/неясни записи (например: „твърде много“ или „зависи“)
- Извън темата или неясни препратки (например: „правя каквото мога“ или „всеки има мнение“)
- Общи идеи без ясен фокус (например: „сложно е“, без допълнителни пояснения)

Те бяха запазени за прозрачност, но изключени от количествения честотен анализ поради липса на тематична яснота.

Заклучение

Отворените отговори в този блок разкриват ежедневните реалности, с които се сблъскват учителите при опитите си да предоставят кариерно ориентиране — често с ограничено време, подготовка или институционална подкрепа. Докато количествените блокове показаха обща мотивация и положителни нагласи, тези отворени наблюдения правят ясно следното: **мотивацията сама по себе си не е достатъчна.**

Учителите от всички държави са ангажирани, но ограничени. Те правят най-доброто, което могат, в системи, които често нямат необходимата структура, материали и стратегическа подкрепа за устойчиво и смислено кариерно ориентиране.

Най-често споменаваното предизвикателство беше липсата на ресурси, следвано от недостатъчно обучение и ограничения във времето — всички те са практически бариери, които директно засягат качеството, последователността и обхвата на дейностите по ориентиране. Освен това значителен брой учители посочиха външни условия, като бързо променящите се пазари на труда и социалните очаквания, което показва необходимост от подкрепа, която надхвърля класната стая.

Този блок подчертава, че за да успее кариерното ориентиране, училищата и обучителните програми трябва да го третират не като „добавка“, а като **стратегически, добре осигурен с ресурси и колективно прилаган процес.**

Констатациите тук силно подсилват значението на ръчникът и обучителните инструменти да бъдат:

- Практични
- Лесни за прилагане
- Отговарящи на реалните нужди на учителите
- И адаптивни към бързо променящия се свят

Блок 8: Отворени отговори - Предложения

Анализиран въпрос:

Q22. Какви предложения имате за подобряване на услугите по кариерно ориентиране във вашето училище?

Това беше въпрос с отворен край, който покани учителите свободно да предложат как услугите по кариерно ориентиране могат да бъдат подобрени в техните училища. Всички отговори бяха прегледани чрез ръчно тематично кодиране на база ключови думи, като всеки отговор бе категоризиран според основната идея. На един отговор можеха да се приложат множество теми.

Бяха кодирани само ясни и приложими предложения — неясни или неинформативни отговори (например „не знам“, „нямам коментар“) бяха изключени.

1. Практически инструменти и материали

- Предложения за готови материали, шаблони, учебни планове или дигитални платформи за подкрепа на кариерното ориентиране.
 - 💬 “Provide official resources and tools — I have to search or create everything myself.”
 - 💬 “A structured manual would help us know how to start.”
- Общ брой отговори: 8

2. Обучение и повишаване на капацитета

- Призови за работилници, допълнителна квалификация или възможности за професионално развитие, за да се подобри подготовката на учителите.
 - 💬 “We need formal training to understand what we should be doing.”
 - 💬 “Organize workshops — we’ve never been taught this.”
- Общ брой отговори: 22

3. Назначаване на кариерен консултант или специалист

- Препоръки за назначаване на професионалист, който да ръководи и координира услугите по кариерно ориентиране.
 - 💬 “There should be a school counselor dedicated to careers.”
 - 💬 “Have a specialist role — not every teacher is trained for this.”
- Общ брой отговори: 13

4. Контакт с реалния свят

- Предложения за увеличаване на контактите на учениците с пазара на труда: посещения на работни места, срещи с професионалисти или стажове.
 - 💬 „Повече посещения в компании или на реални работни места.“
 - 💬 „Поканете професионалисти да разкажат за работата си.“
- Общ брой отговори: 17

5. Лидерство и координация

- Идеи за подобряване на административната подкрепа, училищното планиране и организационната структура.
 - 💬 „Имаме нужда от ясно планиране и цели от страна на училището.“
 - 💬 „По-добрата координация с ръководството би помогнала.“
- Общ брой отговори: 4

6. Ученико-центрирани подходи

- Предложения, насочени към по-добро ангажиране на учениците, персонализиране на кариерното ориентиране или адаптирането му към интересите и нуждите им.
 - 💬 „Направете дейностите по-релевантни на това, което реално интересува учениците.“
 - 💬 „Имаме нужда от начини да ги мотивираме — не просто да представяме информация.“
- Общ брой отговори: 26 (*Най-често срещана тема*)

7. Некодирани отговори

От общо 145 отговора, 55 (37.9%) не можаха да бъдат ясно класифицирани в някоя от шестте основни теми. Те включваха:

- Много кратки или неясни записи
 - 💬 „Твърде много“
 - 💬 „Зависи“
- Извън темата или двусмислени препратки
 - 💬 „Правя каквото мога“
 - 💬 „Всеки има мнение“
- Общи идеи без ясен фокус върху подобрението
 - 💬 „Сложно е“
 - 💬 „Трябва да опитваме повече“

Тези отговори бяха запазени за прозрачност, но изключени от тематичното кодиране поради липса на конкретно и приложимо съдържание. Този дял подчертава нуждата от по-ясно формулиране на въпросите с отворен край или допълнителна подкрепа за учителите, за да изразят конкретни идеи..

Заклучение

Отворените отговори в този блок дават ценна представа за това какво учителите смятат за най-спешно необходимо за подобряване на кариерното ориентиране в училищата. Техните предложения не са абстрактни — те са конкретни, приложими и свързани с ежедневната реалност.

Учителите ясно заявяват нужда от:

- Повече обучение и възможности за повишаване на капацитета, особено такива, които дават яснота и увереност при провеждането на кариерно ориентиране.
- Конкретни инструменти и материали, които да спестяват време и да намаляват тежестта от създаването на всичко от нулата.
- Ученико-центрирани и ангажиращи подходи, които правят кариерното ориентиране по-релевантно и мотивиращо за учениците.
- Повече контакт с реалния свят, който свързва ученето в клас с бъдещите възможности.
- И в много случаи институционалното присъствие на специализиран кариерен консултант, което показва, че кариерното образование има нужда от повече структура и приемственост.

Обемът на отговорите, призоваващи за обучение, подкрепящи инструменти и връзки с реалния свят, показва, че учителите знаят какво липсва — и са готови да действат, ако им бъде предоставена подходящата подкрепа.

Въпреки дела от неясни или непълни отговори (почти 38%), общото послание е ясно: **учителите са ангажирани и искат кариерното ориентиране да бъде по-практично, ученико-центрирано и институционално признато.**

Блок 9: Отворени отговори – Добри практики

Анализиран въпрос:

Q23. Какви добри практики сте прилагали (или сте виждали приложени) във връзка с кариерното ориентиране във вашето училище?

Това беше въпрос с отворен край, който покани учителите да споделят примери за ефективни практики, които лично са използвали или наблюдавали в кариерното ориентиране.

Всички отговори бяха прегледани чрез ръчно тематично кодиране на база ключови

думи, като всяка ясна и релевантна идея бе категоризирана според основната тема. На един отговор можеха да се приложат множество категории.

Кодирани бяха само конкретни, приложими примери. Кратки, неясни или нерелевантни записи бяха изключени.

1. Кариерни панаири и събития

- Организиране на училищни или регионални дни на кариерата, панаири или изложения, за да се запознаят учениците с различни професии.

💬 „Имахме ден на кариерата с представители от различни сектори.“

💬 „Участвахме в национален панаир, където учениците проучиха възможности за обучение.“

- Общ брой отговори: 7

2. Менторство и кариерни разговори

- Провеждане на индивидуални или групови разговори в подкрепа на размислите на учениците за бъдещи планове.

💬 „Организирам редовни срещи, където учениците могат да говорят за интересите си.“

💬 „Имаме индивидуални срещи преди важни училищни преходи.“

- Общ брой отговори: 8

3. Външно сътрудничество

- Включване на професионалисти, работодатели или бивши ученици за споделяне на опит и реални перспективи.

💬 „Бивши ученици се връщат, за да разкажат за своята кариера.“

💬 „Поканихме местен предприемач да обясни как е започнал бизнеса си.“

- Общ брой отговори: 7

4. Работилници и посещения

- Посещения в компании, университети или други институции — или покана към тях да водят практически работилници.

💬 „Посетихме местно медийно студио и учениците можеха да задават въпроси на персонала.“

💬 „Учителят по ИТ организира пътуване до лаборатория по роботика.“

- Общ брой отговори: 18 (Най-често срещана тема)

5. Дигитални инструменти и платформи

- Използване на онлайн ресурси, кариерни тестове, дигитални платформи за ориентиране или мултимедия за подкрепа.
- 💬 „Учениците направиха онлайн тест за самооценка и получиха обратна връзка.“
- Общ брой отговори: 1 (Най-рядко срещана тема)

📌 Много малко отговори споменават дигитални инструменти — това показва значителна възможност за обучение и разработване на ресурси в тази област.

6. Интеграция в учебните предмети

- Включване на елементи от кариерното ориентиране в други учебни предмети като ИТ, езиково обучение или проектно-базирано учене.
- 💬 „Учениците създадоха профил на бъдеща професия като част от проект по дигитална грамотност.“
- Общ брой отговори: 1

📌 Тази практика съществува, но рядко се споменава — което подчертава неизползвания потенциал за по-широка интеграция на кариерното ориентиране в учебната програма.

7. Некодирани отговори

От общо 151 отговора, 109 (72.2%) не можаха да бъдат ясно класифицирани в някоя от шестте основни теми. Те включваха:

- Много кратки или неописателни записи
- 💬 „Няма“
- 💬 „2.0“
- Неясни твърдения без съдържание
- 💬 „Да, направихме нещо“
- 💬 „Мисля, че се получи добре“
- Извън темата или неясни коментари
- 💬 „Трудно е да се каже“
- 💬 „Просто се опитвам да помогна“

Тези отговори бяха изключени от тематичния анализ поради липса на приложимо съдържание. Големият им брой предполага нуждата от по-ясно формулиране на въпросите с отворен край или по-голяма подкрепа за учителите при споделяне на практични примери.

Заклучение

Този блок подчертава, че учителите вече експериментират със смислени практики за

кариерно ориентиране, дори при липса на формална структура. Макар че някои идеи все още са в процес на развитие или се прилагат непоследователно, няколко основни теми изпъкват — включително посещения, събития, менторство и сътрудничество с професионалисти.

Най-честите примери включват реален опит чрез посещения на работни места и практически дейности. Учителите ясно се стремят да преодолеят разликата между училището и пазара на труда, като създават автентични кариерни преживявания за учениците.

Други силни практики са менторските разговори и кариерните панаири, които помагат на учениците да изграждат самоосъзнаване и да проучват бъдещи пътеки в структурирана, но подкрепяща среда.

Въпреки това две области — дигитални инструменти и интеграция в учебните предмети — бяха почти неизползвани. Това отразява пропуснати възможности за по-системно въвеждане на кариерното ориентиране в училищните практики и за по-широко използване на онлайн ресурси.

Големият дял некодирани отговори (72.2%) също подсказва, че много учители:

- Се затрудняват да си спомнят или формулират добра практика,
- Или все още не разпознават някои от неформалните си действия като валидно кариерно ориентиране.

Това показва нуждата да се:

- Повиши осведомеността за това какво представлява ефективна практика,
- И да се предоставят ясни примери и вдъхновение чрез обучения или наръчници.

Заклучение

Във всички пет държави данните показват, че учителите са силно ангажирани с бъдещия успех на своите ученици и признават значението на ранното кариерно ориентиране. Те го възприемат не като допълнителна опция, а като необходима част от цялостното образование. Въпреки това структурни и системни бариери им пречат да предоставят ориентиране последователно и ефективно.

Основни предизвикателства:

- Липсата на време е най-често посочената бариера. Кариерното ориентиране често е натъпкано между конкуриращи се академични изисквания, без да бъде официално признато или включено в учебния график.
- Много учители се чувстват недостатъчно обучени както по отношение на тенденциите на пазара на труда, така и на инструментите за кариерно ориентиране. Те изразяват колебание, когато трябва да съветват учениците за практични кариерни пътеки или да използват дигитални платформи.
- Липсва структурирана подкрепа. Усилията за ориентиране често зависят от личната инициатива на учителите, а не от координирани училищни стратегии.

Силни страни:

- Учителите получават високи резултати по отношение на мотивация и емоционална ангажираност.
- Много от тях вече участват в неформални практики като менторство, разговори с ученици за интересите им или организиране на малки дейности.
- Те са отворени за сътрудничество и повишаване на квалификацията, особено ако подкрепата е практична и лесна за прилагане.

Изводи:

- Учителите са ключови посредници — те свързват институционалното кариерно ориентиране с ежедневието на контакт със студентите.
- Тяхното настоящо разочарование произтича от това, че се очаква да подкрепят нещо важно, без да им се предоставят правилните инструменти.

Какво е необходимо:

- Ефективни по време и готови за употреба ресурси
- Обучителни модули, които лесно се интегрират в програмите за продължаваща квалификация (CPD)
- Платформи за обмен между колеги за споделяне на успешни стратегии

- Институционално признание на кариерното ориентиране като основна дейност, а не като допълнителна тежест

Учителите са готови да допринесат, но имат нужда от структурна, практическа и емоционална подкрепа. Наръчниците и инструментите трябва да бъдат създадени така, че да ги срещат там, където се намират в момента: претоварени, с ограничени ресурси, но дълбоко отдадени.

Ученици

Блок 1: Самоосъзнаване и кариерна осведоменост

Анализирани въпроси: Q1–Q5

- Q1. Добре осъзнавам своите интереси и как те се отнасят към моите кариерни избори.
 Q2. Мога да свързвам/съпоставям конкретни обучения с конкретни професии.
 Q3. Познавам личните си способности и силни страни.
 Q4. Познавам своите ценности (например: стабилност на работата, високи доходи, възможности за развитие, свободно време и др.) и как те се вписват в кариерните избори.
 Q5. Активно изследвам различни кариерни възможности, които ме интересуват.

Този блок оценява основното самоосъзнаване на учениците по отношение на тяхната кариерна готовност. Той разкрива:

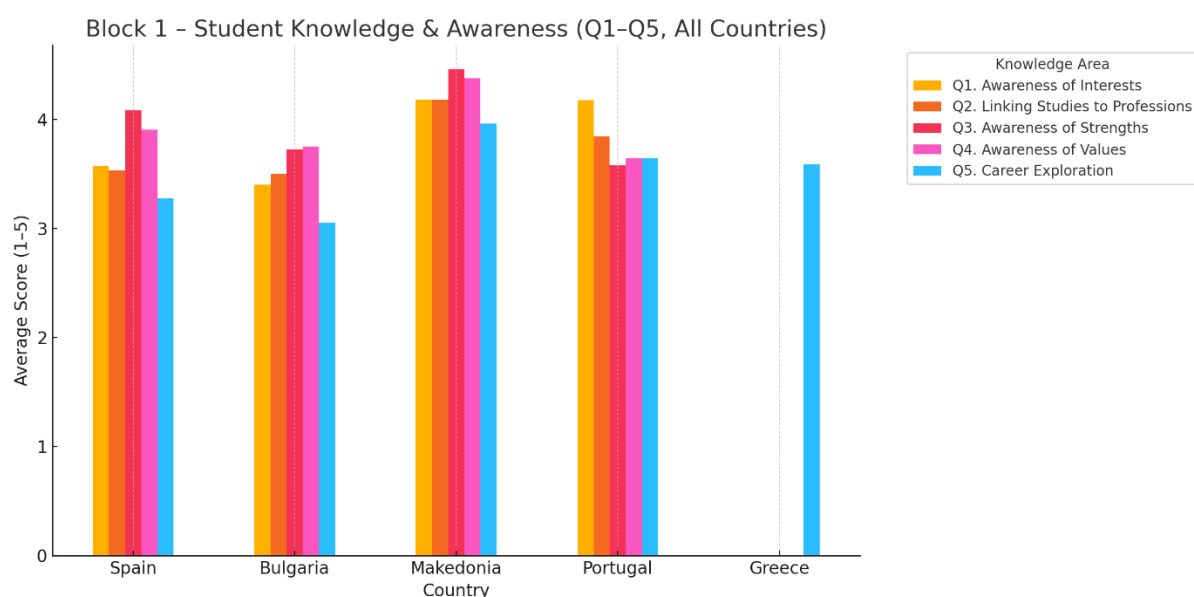
- Доколко добре учениците познават себе си
- Дали могат да правят информирани връзки между личните си качества и бъдещи професии
- Тяхната мотивация и инициатива да изследват бъдещи възможности

Това разбиране е от съществено значение за създаването на инструменти за кариерно ориентиране, които започват оттам, където се намират учениците, а не оттам, откъдето предполагахме, че са.

Обобщени резултати (Осреднена резултат 1–5)

Държава	Q1: Интереси	Q2: Класове	Q3: Силни страни	Q4: Ценности	Q5: Проучване
ES Испания	3.58	3.53	4.08	3.90	3.27
BG България	3.40	3.50	3.73	3.75	3.05

МК Северна Македония	4.18	4.18	4.46	4.38	3.96
РТ Португалия	4.18	3.84	3.58	3.64	3.64
GR Гърция	3.59	3.60	3.83	3.56	3.29
 Средно	3.79	3.73	3.94	3.85	3.44

Q1. Осъзнаване на интереси

„Добре осъзнавам своите интереси и как те се отнасят към моите кариерни избори.“

- Високите резултати тук (напр. МК Северна Македония, РТ Португалия) подсказват силна самооценка при учениците и достъп до инструменти като личностни или интерес-тестове.
- По-ниски резултати (вс България) може да показват липса на структурирано време за рефлексия в учебната програма.
- Извод: Учениците имат нужда от време и рамки, за да изследват какво им харесва и как то се свързва с професионални роли.

Q2. Свързване на обучение с професии

„Мога да свързвам/съпоставям конкретни обучения с конкретни професии.“

- Силните резултати в МК и РТ подсказват, че дейностите по ориентиране може да включват кариерни карти или упражнения за пътеки на развитие.

- Умерените резултати (ES, GR, BG) показват, че много ученици се затрудняват да разберат реалните последствия от своето обучение.

- **Извод:** Наръчниците трябва да включват ясни, визуални примери за връзката образование–кариера (напр. схеми, казуси).

Q3. Осъзнаване на силни страни

„Познавам личните си способности и силни страни.“

- Високите резултати като цяло (особено МК и ЕС) означават, че учениците се чувстват уверени да назоват в какво са добри.

- Въпреки това осъзнаването на силните страни не гарантира, че знаят как те се свързват с професиите.

- **Извод:** Инструментите за кариерно ориентиране трябва да помагат да се свържат личните качества (като креативност, комуникация) с примери за професионални роли.

Q4. Осъзнаване на ценности

„Познавам своите ценности (например: стабилност на работата, високи доходи, възможности за развитие, свободно време и др.) и как те се вписват в кариерните избори.“

- Учениците се справят добре тук (всички държави 3.56+), което показва, че започват да мислят отвъд заплатата — за качество на живот, ценности и др.

- Малко по-ниски резултати в GR и PT, което може да отразява по-малко излагане на рамки за решения, базирани на ценности.

- **Извод:** Наръчниците трябва да насочват учениците как да приоритизират ценностите си при оценка на професии (напр. баланс работа–личен живот спрямо доход).

Q5. Кариерно проучване (Career Exploration)

„Активно изследвам различни кариерни възможности, които ме интересуват.“

- Това е последователно най-ниско оценяваният въпрос.

- МК Северна Македония води и тук, което подсказва структурирани възможности (стажове, панаири).

- BG България и ES Испания съобщават за най-малко изследване, вероятно поради по-малко училищни инициативи.

- **Извод:** Училищата трябва да осигуряват не само информация, а и активно излагане на реална среда: проекти, посещения на работни места, менторство..

Обобщение:

- Учениците познават себе си сравнително добре (интереси, силни страни, ценности).
- Най-големият дефицит е в действията — превръщането на осъзнаването в стъпки напред.
- Наръчникът трябва да им помогне да „свържат точките“: от познание → към планиране → към изпробване.

Препоръки за наръчника:

Учениците показват силно вътрешно самоосъзнаване (ценности, интереси, силни страни), но се затрудняват да преведат това в действие.

Наръчникът трябва да:

- Включва интерактивни инструменти, които да помагат на учениците да свързват интересите си с реални професии.
- Предлага насочени дейности за стимулиране на кариерното изследване (напр. мини-стажове, интервюта с професионалисти).
- Адресира „празнината в действията“: връзката между знанието и правенето.
- Фокусира се върху обучението чрез опит: не само теория, но и практика

Блок 2: Умения за проучване и вземане на решения относно кариерата

Анализирани въпроси: B6–B11

- B6. Знам как да проучвам различни кариерни пътища.
- B7. Имам възможности да наблюдавам дадена длъжност или да участвам в стаж.
- B8. В училището ми има много възможности за кариерно ориентиране.
- B9. Уверен съм в способността си да взема информирани решения относно кариерата си.
- B10. Чувствам се комфортно да оценявам различни кариерни възможности.
- B11. Разбирам стъпките, необходими за вземане на решения.

Този блок оценява колко подготвени са учениците да проучват и оценяват активно кариерните възможности. Той хвърля светлина върху:

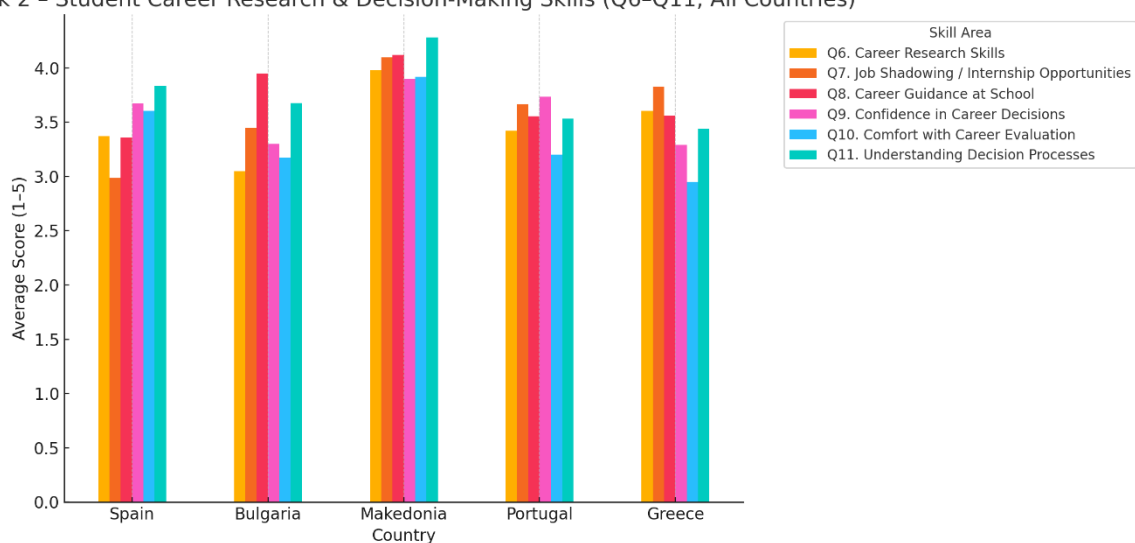
- Техните практически умения за проучване
- Достъпа им до възможности за натрупване на опит
- Увереността и яснотата им в процесите на вземане на решения

Разбирането на този блок помага на училищата да определят дали учениците не само са размислителни, но и готови за действие.

Обобщени резултати (Осреднен резултат 1–5):

Държава	Q6: Research	Q7: Shadowing	Q8: Guidance	Q9: Confidence	Q10: Evaluation	Q11: Process
ES Испания	3.37	2.99	3.36	3.67	3.60	3.84
BG България	3.05	3.45	3.95	3.30	3.18	3.68
МК Македония	3.98	4.10	4.12	3.90	3.92	4.28
PT Португалия	3.42	3.67	3.56	3.73	3.20	3.53
GR Гърция	3.60	3.83	3.56	3.29	2.95	3.44
 Средно	3.48	3.61	3.71	3.58	3.37	3.76

Block 2 – Student Career Research & Decision-Making Skills (Q6–Q11, All Countries)

Въпрос 6. Умения за проучване на кариерни възможности

"Знам как да проучвам различни кариерни пътища."

- мк Северна Македония има най-висок резултат (3,98) – силно чувство за автономност при проучването на кариерни възможности.
- bg България (3,05) и es Испания (3,37) изостават, което показва необходимост от развитие на умения в тази област.
- Заключение: Наръчниците трябва да включват практически инструкции за това как да се проучват кариери, като се използват надеждни източници и инструменти.

В7. Възможности за наблюдение на работа/стаж

"Имам възможности да наблюдавам дадена длъжност или да участвам в стаж."

- мк Северна Македония (4,10) и gr Гърция (3,83) отчитат най-висока експозиция към реалния свят на работата.
- es Испания отбелязва най-ниския резултат (2,99) – което показва, че има малко структурирани възможности.
- Заключение: Училищата трябва да предлагат програми за придобиване на опит, като менторство, посещения или проектно-базирано обучение..

В8. Професионално ориентиране в училище

"Имам много възможности за професионално ориентиране в училище."

- мк Македония (4,12) и bg България (3,95) са начело, което предполага системна подкрепа.
- es Испания (3,36) показва по-ниска достъпност.
- Заключение: Системите за подкрепа трябва да бъдат формализирани и видими за учениците..

В9. Увереност в кариерните решения

"Уверен съм в способността си да взема информирани кариерни решения."

- Най-висока увереност в МК (3,90) и РТ (3,73).
- ГР Гърция (3,29) и ВБ България (3,30) студентите се чувстват по-малко подготвени.
- Заключение: Наръчниците трябва да насочват студентите към структурирани модели за вземане на решения, за да повишат увереността им.

В10. Удобство при оценяване на кариерата

"Чувствам се удобно да оценявам различни кариерни възможности."

- Един от най-слабите въпроси като цяло (средна стойност: 3,37).
- МК Македония отново е начело (3,92); ГР Гърция е с най-ниска оценка (2,95).
- Заключение: Преподавайте критерии за оценка като стабилност, съответствие с ценностите, потенциал за растеж.

В11. Разбиране на процесите на вземане на решения

"Разбирам стъпките, необходими за вземане на решения."

- Най-висок резултат в МК (4,28) – вероятно на учениците се преподават изрично методи за вземане на решения.
- Останалите показват умерено разбиране; ГР Гърция е с най-нисък резултат (3,44).
- Заключение: Включете практически рамки за вземане на решения (напр. SWOT, плюсове/минуси) в материалите за ориентиране.

Обобщение:

- Учениците от Северна Македония имат най-високи резултати по всички показатели – вероятно това отразява силните системи за професионално образование.
- Испания и България показват по-ниска увереност и по-малко възможности.
- Учениците от Гърция се възползват от опита (В7), но се нуждаят от подкрепа за яснота при вземането на решения (В9–В11).
- Като цяло, комфортът при оценяването на кариерните възможности е слабо място.

Значение за наръчника:

За да подпомогнат проучването на кариерата и вземането на решения, материалите трябва:

- Да включват стъпка по стъпка ръководства за проучване на кариерата.

- Да предлагат инструменти за оценка на кариерните възможности (например, контролни списъци, инструменти за класифициране).
- Да насърчават модели за вземане на решения и да позволяват на учениците да ги прилагат на практика.
- Да препоръчват дейности на училищно ниво: посещения на работни места, симулации, кариерни изложения и гост-лектори.

Блок 3: Системи за подкрепа и ресурси

Анализирани въпроси: B12–B14

B12. Имам достъп до ментори или ресурси за кариерно ориентиране.

B13. Учителите ми ме подкрепят в процеса на вземане на решения за кариерата.

B14. Участвал съм в програми или семинари, свързани с кариерата, в училище.

Този блок разкрива наличието и ефективността на външни структури за подкрепа при кариерно ориентиране. Той помага да се оцени:

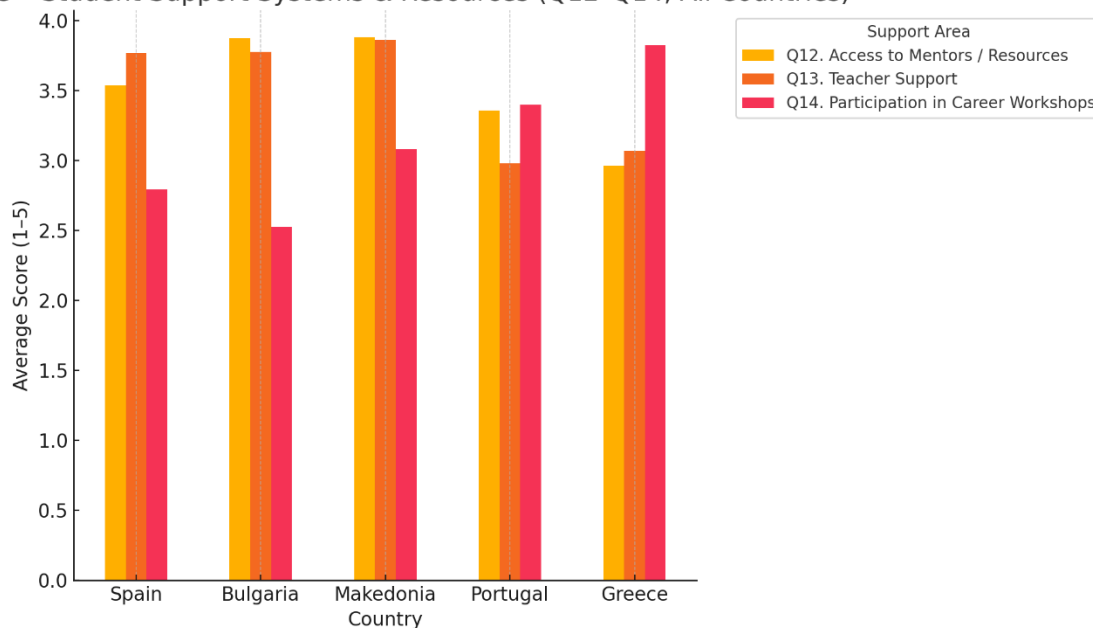
- Дали учениците се чувстват подкрепени от персонала на училището
- Дали имат достъп до инструменти или хора за ориентиране
- Дали са били изложени на структурирани програми, които ги подготвят за кариерно мислене

Обобщение на резултатите (средни оценки 1–5):

Държава	Q12: Mentors/Resources	Q13: Teacher Support	Q14: Workshops
ES Испания	3.53	3.82	3.71
BG България	3.60	3.70	3.50
МК Македония	3.92	4.04	3.94
PT Португалия	3.51	3.56	3.44
GR Гърция	3.66	3.54	3.61

Държава	Q12: Mentors/Resources	Q13: Teacher Support	Q14: Workshops
Средно	3.64	3.73	3.64

Block 3 – Student Support Systems & Resources (Q12–Q14, All Countries)

B12. Достъп до ментори/кариерни ресурси

"Имам достъп до ментори или ресурси за кариерно ориентиране."

- мк Македония (3,92) и Гърция (gr) (3,66) показват по-силно възприеман достъп.
- рт Португалия и Испания (es) са малко по-назад (~3,5).
- Заклучение: Страните с по-ниски резултати може да нямат видими или структурирани точки за достъп; наръчниците трябва да подчертават достъпните и надеждни източници.

B13. Подкрепа от учителите

"Моите учители ме подкрепят в процеса на вземане на решения за кариерата."

- мкесМакедония отново е начело (4,04), следвана отблизко от Испания (3,82).

- Всички страни имат резултат над 3,5, което показва обща положителна нагласа.
- Заключение: Наръчниците могат да позиционират учителите като ключови фасилитатори и да включват модули за съвместно преподаване или теми за дискусия.

B14. Участие в семинари

"Участвал съм в програми или семинари, свързани с кариерата, в училище."

- мк Македония (3,94) и „es“ Испания (3,71) са начело в класацията.
- рт Португалия изостава леко (3,44), което показва по-малко официални събития.
- Значение: Училищата трябва да дадат приоритет на семинарите и сесиите от типа „симулация“ като отправни точки за осведомяване за кариерата.

Обобщение:

- Северна Македония отново показва последователно лидерство в структурираната подкрепа.
- Всички страни са като цяло положителни (>3,4), което показва, че има някаква степен на подкрепа.
- Въпреки това, дълбочината и последователността на излагането (особено на семинари или ресурси) може да варира.

Значение за наръчника:

За подобряване на системите за подкрепа:

- Насърчаване на дейности, ръководени от учители, и интегриране на насоки в учебните предмети.
- Изброяване на външни ресурси (уебсайтове, мрежи за наставничество) с обяснения как да се използват.
- Предоставяне на шаблони или схеми за провеждане на училищни семинари за кариерно ориентиране.

Блок 4: Влияние и среда

Анализирани въпроси: B15–B17

B15. Разбирам, че връстниците могат да повлияят на моите кариерни избори.

B16. Разбирам, че родителите или учителите са ролеви модели, които влияят върху моите кариерни избори.

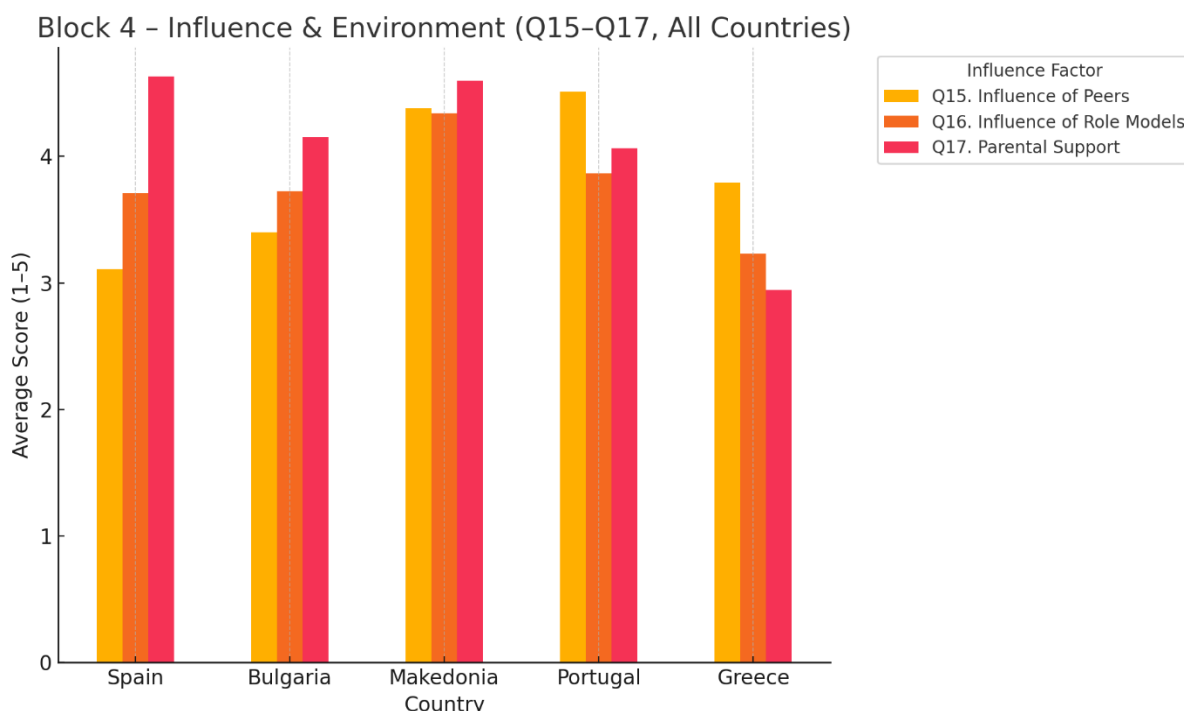
B17. Родителите ми подкрепят решенията ми относно бъдещата ми кариера.

Този блок оценява как социалната и семейната среда формират мисленето на учениците по отношение на кариерата. Той дава представа за:

- Силата на динамиката между връстниците и социалната динамика
- Ролята на учителите и семейството като модели за подражание
- Възприеманата подкрепа от страна на родителите

Обобщени резултати (средни оценки 1–5):

Държава	Q15: Peer Influence	Q16: Role Models	Q17: Parental Support
ES Испания	3.11	3.71	4.63
BG България	3.40	3.73	4.15
MK Македония	4.38	4.34	4.60
PT Португалия	4.51	3.87	4.07
GR Гърция	3.79	3.23	2.94
 Средно	3.84	3.78	4.08

B15. Влияние на връстници

"Разбирам, че връстниците могат да повлияят на избора ми на кариера."

- рт Португалия и мк Македония показват силно осъзнаване (4,5+), което показва, че учениците признават влиянието на групата си от връстници.
- ес Испания (3,11) изостава – възможно е това да се дължи на културно подценяване или недооценяване.
- Значение: Дейностите могат да помогнат на учениците да размишляват върху динамиката в групата на връстниците, когато проучват възможностите за избор.

B16. Влияние на ролевите модели

"Разбирам, че родителите или учителите са ролеви модели, които оказват влияние върху моите кариерни избори."

- Най-висока е в мк Македония (4,34), докато гр Гърция има най-ниска оценка (3,23).
- ес Испания и вг България показват умерени стойности.
- Заключение: Инструментите за ориентиране трябва да включват пространство за идентифициране и размисъл върху ролевите модели, както в училище, така и извън него.

Q17. Подкрепа от родителите

"Родителите ми подкрепят решенията ми относно бъдещата ми кариера."

- ЕС Испания (4,63) и МК Македония (4,60) са начело – високо чувство на подкрепа.
- ГР Гърция спада до 2,94, което показва възможно напрежение или разминаване
- Заключение: Следва да се насърчават стратегии за участие на родителите (например съвместни кариерни дейности, семинари за родители и ученици).

Обобщение:

- Учениците във всички страни признават социалното влияние върху решенията си, особено от страна на връстниците и родителите.
- Учениците от Македония и Португалия изглеждат най-чувствителни към влиянието на връстниците и ролевите модели.
- Гърция се отличава с по-ниска възприемана подкрепа от страна на родителите – ясна област за целенасочена подкрепа.

Препоръки за наръчника:

За да се справите с външното влияние:

- Насърчавайте учениците да размишляват върху влиятелните хора в живота им.
- Включете дейности за обсъждане с връстници и сравняване на идеи за кариера.
- Предложете формати за конструктивни семейни разговори относно планирането на бъдещето.
- Предоставете инструменти на учителите/менторите, за да могат да играят видима роля в насочването.

Блок 5: Поставяне на цели и мотивация

(Въпроси B18 – B20)

B18. Поставил/а съм си конкретни цели за бъдещата си професионална кариера.

B19. Мотивиран/а съм да преследвам възможности, свързани с кариерата ми.

B20. Чувствам се готов/а да се изправя пред препятствия по кариерния си път и да адаптирам плановете си.

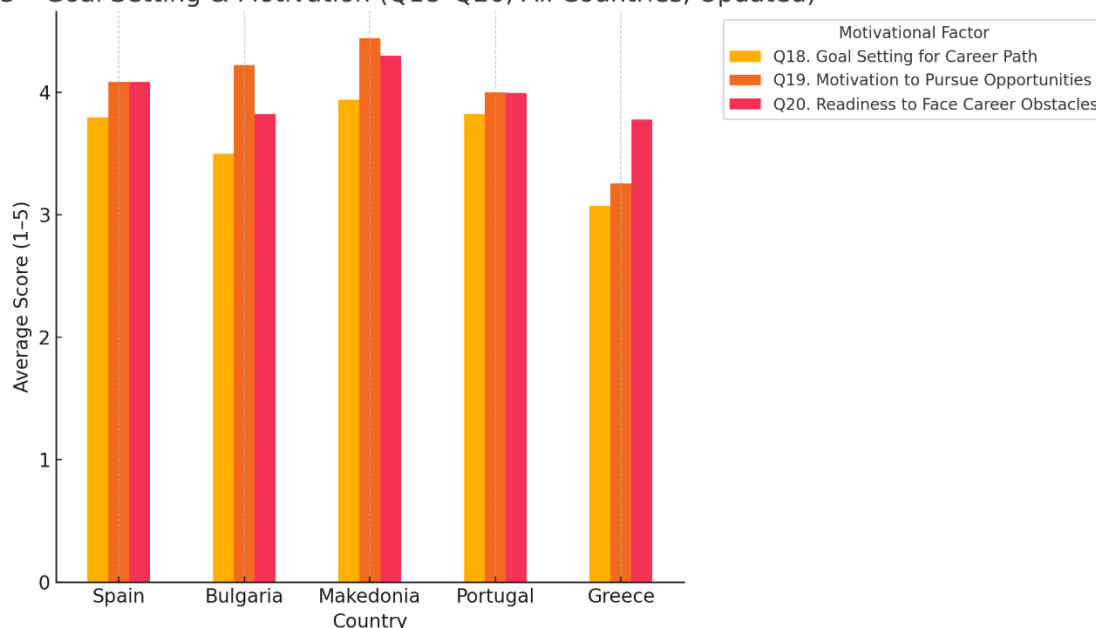
Този блок оценява вътрешната мотивация и способността за бъдещо планиране на студентите. Той помага да се оцени:

- Дали студентите си поставят конкретни цели
- Тяхната вътрешна мотивация да се ангажират с дейности, свързани с кариерата им
- Тяхната психологическа готовност да се справят с несигурността и да се адаптират

Резултати (Средни стойности: 1–5)

Държава	B18: цели	Кариерни B19: Мотивация	B20: Подготвеност
ES Испания	3.79	4.08	4.08
BG България	3.50	4.23	3.83
МК Македония	3.94	4.44	4.30
PT Португалия	3.82	4.00	4.00
GR Гърция	3.07	3.25	3.78
 Средно	3.62	4.00	4.00

Block 5 – Goal Setting & Motivation (Q18–Q20, All Countries, Updated)

Въпрос 18. Поставяне на цели за кариерното развитие

„Поставих конкретни цели за бъдещата си професионална кариера.“

- Македония, Португалия и Испания показват относително силна ориентация към целите, с резултати близки до 4.
- Гърция значително изостава (3,07), което предполага необходимост от основна подкрепа за кариерното планиране.
- Умерената обща средна стойност (3,62) показва, че макар много студенти да започват да определят цели, тези цели може да не са достатъчно конкретни или да липсва увереност в тях.
- Заключение: Много студенти започват да мислят в дългосрочен план, но се нуждаят от по-конкретни инструменти за определяне на цели. Училищата трябва да помагат на студентите да изразяват своите амбиции, а не само да ги „имат“. Без конкретна подкрепа за планиране дори мотивираните студенти могат да се отклонят от пътя си.

Въпрос 19. Мотивация за преследване на възможности

„Аз съм мотивиран да преследвам възможности, свързани с кариерата ми.“

- Това е въпросът с най-висока оценка в блока – студентите като цяло са мотивирани, особено в Македония и България.

- Гърция отново се откроява със значително по-ниска оценка (3,25), което показва, че макар студентите да имат амбиции, енергията им да ги преследват е по-слаба – вероятно свързано с бариери пред доверието или достъпа.
- Високата средна стойност (4,00) подкрепя изграждането на тази вътрешна мотивация.
- Заключение: Студентите като цяло са мотивирани – което е ключова сила – но тази мотивация трябва да бъде активирана с инструменти и възможности. Особено в контексти с по-ниски резултати, студентите може да се нуждаят от помощ, за да разберат как да превърнат мотивацията в значими действия.

Въпрос 20. Готовност да се справят с препятствия в кариерата

„Чувствам се готов да се справя с препятствия в кариерата си и да адаптирам плановете си според нуждите.“

- Учениците в Македония и Испания показват висока степен на кариерна устойчивост и адаптивност.
- Португалия и България следват.
- Гърция все още има по-ниски резултати, но резултатът ѝ (3,78) е относително по-силен в сравнение с другите два въпроса.
- Със средна оценка 4,00 това е ключова сила за повечето студенти и отлична отправна точка за ресурси, насочени към действие.
- Значение: Студентите не само са мотивирани, но и се чувстват психически подготвени да се справят с неуспехите. Това е отлична отправна точка за преподаване на адаптивно планиране, гъвкавост и стратегии за справяне – ключови умения в съвременния, бързо променящ се пазар на труда.

Резюме:

- Мотивацията е висока, но яснотата на целите и последователността варират.
- Има ясен потенциал за използване на вътрешната мотивация и адаптивност на учениците с подходяща структура и инструменти.
- Учениците като цяло биха могли да се възползват от по-голяма структура и подкрепа, за да насочат мотивацията си към последователни действия.

Приложения за наръчника:

- Включете работни листове за определяне на цели с подсказки за краткосрочно, средносрочно и дългосрочно планиране.

- Предлагайте стимули за кариерна мотивация: истории на ученици, интерактивни задачи, планиране на базата на предизвикателства.
- Предоставяйте упражнения за устойчивост: планиране при неуспехи, как да се преразгледа план, емоционални проверки.
- Вградете шаблони за проследяване на напредъка, които помагат на учениците да визуализират инерцията и да коригират целите си с течение на времето.
- Подчертайте форматите за споделяне между връстници (кръгове за цели, менторски приятели), за да изградите отговорност.

Блок 6: Отворени въпроси – най-големите предизвикателства

Въпрос 21. Според вас, кои са най-големите предизвикателства, с които се сблъсквате по време на процеса на вземане на решение за кариерата си?

Този отворен въпрос изискваше от студентите да опишат личните си затруднения при избора на бъдеща кариера. Бяха анализирани общо 371 отговора от пет държави. Всеки отговор беше причислен към една основна тема чрез ръчно кодиране на ключови думи. Бяха категоризирани само релевантни и конкретни отговори. Кратките, неясни или празни отговори бяха групирани в отделна категория „Не знам“..

1. Липса на информация

Учениците смятат, че не разполагат с достатъчно информация за професиите, кариерните пътища или възможностите за обучение.

☞ *“Не знам какви са професиите в реалния живот.”*

☞ *“Няма информация за това какво мога да правя с различните предмети.”*

- **Общ брой отговори:** 71, % от всички отговори: 19,1% (най-често срещана тема)

2. Страх от грешки / грешен избор

Много ученици се притесняват да направят „грешен“ избор – страх, който парализира вземането на решения.

☞ *“Страхувам се, че ще избира нещо и после ще съжалявам.”*

☞ *“Не искам да се проваля и да губя време по грешен път.”*

- **Общо отговори с тази тема:** 49, % от всички отговори: 13,2%

3. Твърде много възможности / Нерешителност

Изобилието от възможности води до объркване, а не до яснота. Учениците се чувстват претоварени..

- ☞ *“Има твърде много възможности. Загубвам се..”*
- ☞ *“Трудно е да избереш, когато всичко изглежда възможно.”*
- **Общо отговори с таг:** 54, % от всички отговори: 14,6%

4. Несигурност относно бъдещето

Учениците са притеснени от непредсказуемостта на пазара на труда или промените в света.

- ☞ *“Светът се променя и не знам какви професии ще съществуват в бъдеще.”*
- ☞ *“Притеснявам се какво ще се случи след училище.”*
- **Общо отговори с тази етикета:** 37, % от всички отговори: 10,0%

5. Натиск/очаквания

Някои изпитват външен натиск от семейството, учителите или социалните норми, което влияе на избора им.

- ☞ *“Родителите ми искат да бъда нещо, което не ме интересува.”*
- ☞ *“Учителите ни притискат да вземем бързо решение.”*
- **Общо отговори с тази етикета:** 20, % от всички отговори: 5,4%

6. Липса на подкрепа/насоки

Част от студентите казват, че им липсва човек, с когото да поговорят или който да ги насочва.

- ☞ *“Никой не говори с мен за кариерата.”*
- ☞ *“Прави го сам и това е трудно.”*
- **Общо отговори с тази етикета:** 11, % от всички отговори: 3,0%

7. Неувереност / Ниско самочувствие

Някои от анкетираните споменават, че не вярват в себе си или се чувстват несигурни.

- ☞ *“Не мисля, че съм достатъчно добър за повечето работни места.”*
- ☞ *“Имам проблеми да се доверя на собствените си решения.”*
- **Общо отговори с тази етикета:** 7, % от всички отговори: 1,9%

8. Не знам / Без отговор

Значителен брой отговори са неясни, извън темата или празни.

☞ *“Не знам.”*

☞ *“Не съм мислил за това.”*

• **Общо отговори с тази етикета:** 122, % от всички отговори: 32,9% (Некодирани / Неясни)

Заклучение

Този въпрос хвърля светлина върху емоционалните и структурни предизвикателства, пред които са изправени учениците при избора на кариера:

- Най-големите пречки са липсата на информация и страхът от грешка, като и двете могат да попречат на учениците да предприемат действие.
- Значителен брой от тях се чувстват претоварени от възможностите или несигурни за бъдещето, което предполага необходимост от опростяване и подкрепа.
- Натискът от страна на другите и несигурността също се появяват, макар и по-рядко.
- Най-тревожното е, че голяма част (33%) от учениците не могат да формулират никакво предизвикателство, което показва ниска степен на размисъл или липса на насоки, за да започнат дори да мислят за кариерата си.

Приложение за наръчника

За да се отговори ефективно на тези проблеми, наръчникът трябва:

- Да предоставя ясна, структурирана информация за пътя на обучение и кариера.
- Да включва рамки за вземане на решения, за да се намали страхът от „грешен“ избор.
- Да предлага упражнения за намаляване на претоварването (например упражнения за стесняване на обхвата, таблици с приоритети).
- Да нормализира несигурността по отношение на кариерата и да преподава умения за гъвкаво планиране.
- Да предлага начини за включване на доверени възрастни в размислителни разговори.
- Да включва подсказки, които помагат на учениците, които не са мислили за кариерата си, да започнат постепенно да размишляват.

Block 7: Отговорени отговори - Предложения

B22. Какви предложения имате за подобряване на кариерното консултиране във вашето училище?

Този отворен въпрос прикани учениците да предложат начини за подобряване на услугите за професионално ориентиране, предлагани в техните училища.

Бяха събрани и анализирани общо 371 отговора от пет държави. Всеки отговор беше прегледан ръчно и категоризиран в една основна тематична група, като се използваше кодиране на базата на ключови думи, за да се гарантира последователност.

Бяха включени само ясни предложения, основани на съдържанието. Кратките, неясни или нерелевантни отговори (напр. „Не знам“, „Нищо“, „-“) бяха групирани в специална категория „Не знам / Няма отговор“.

1. Още информация и инструменти

Студентите подчертаха необходимостта от по-ясна, по-подробна и достъпна информация за кариерите, пътя към тях и изискванията за работа.

- „Повече информация за това, какво мога да правя с дипломата си.“
- „Нуждаем се от по-ясни обяснения за професиите.“
- **Общо отговори:** 88, % от общия брой отговори: 23,9% (най-често срещана тема)

2. Семинари / Беседи за кариерата

Студентите препоръчаха организирането на структурирани събития като дни на кариерата, беседи с гост-лектори или информационни сесии с професионалисти.

- „Организирайте дни на кариерата с гост-лектори.“
- „Повече професионалисти трябва да посещават нашето училище.“
- **Общо отговори:** 56, % от общия брой отговори: 15,2%

3. Практически опит

Мнозина изразиха желание да се запознаят директно с работната среда – чрез стажове, наблюдение на работата или посещения в компании.

- „Посещенията в компании или опитът на работното място биха били полезни.“
- „Бих искал да опитам реални работни места, преди да направя избор.“
- **Общо отговори:** 49, % от общия брой отговори: 13,3%

4. Индивидуално насочване/консултиране

Учениците ценят възможността да имат човек, с когото да могат да разговарят за бъдещето си, което показва колко е важно персонализираното подкрепа.

„Искам някой да разговаря с мен лично за бъдещето ми“

„Повече насоки от съветник биха помогнали“

• **Общо отговори:** 41, % от общия брой отговори: 11,1%

5. Дигитални инструменти и платформи

Някои предложиха използването на онлайн тестове, платформи или дигитални инструменти за самооценка, които да ги насочват в избора на кариера.

„Би било чудесно да има приложение с информация за работни места“

„Онлайн тестовете за кариерни предпочитания биха били полезни“

• **Общо отговори:** 29, % от общия брой отговори: 7,9%

6. Интегриране в учебната програма

Учениците предложиха кариерното ориентиране да се интегрира в редовните предмети или училищната работа, за да стане част от ежедневно учене.

„Включете кариерното ориентиране в часовете по ИКТ или езици“

„Трябва да говорим повече за кариерата в училищните предмети“

• **Общо отговори с тагове:** 17, % от общия брой отговори: 4,6%

7. Участие на връстници

Някои ученици искаха да получат вдъхновение от бивши ученици или връстници-ментори, които вече са направили избор и имат опит, който да споделят.

„Нека бившите ученици дойдат и разкажат какво правят сега“

„По-големите ученици трябва да споделят своите истории“

• **Общо отговори:** 7, % от общия брой отговори: 1,9%

8. Не знам / Без отговор

Значителен брой ученици не дадоха полезни отговори, като отговориха с „Не знам“ или оставиха празни места.

„Не знам.“

„Нямам какво да добавя.“

- **Общо отговори:** 65, % от общия брой отговори: 17,7%

9. Други / Неясно

Отговори, които са твърде неясни, извън темата или не могат да бъдат класифицирани.

💬 „Просто го подобрете“

💬 „Имаме нужда от по-добри неща“

- **Общо отговори:** 19, % от общия брой отговори: 5,2%

Заклучение

Това отворено размишление разкрива, че учениците не са пасивни получатели – те имат обмислени, практични предложения за това как училищата им могат да подпомогнат по-добре подготовката им за кариерата.

Ключовите нужди включват:

- По-структурирана и конкретна информация
- Възможности за натрупване на опит (например посещения на работни места, симулации)
- Директно взаимодействие с професионалисти
- Персонализирано насочване от възрастни, на които се доверяват

В същото време почти 23% от учениците не можаха да дадат предложение или отговорът им беше неясен, което показва липса на размисъл или познаване на това как може да изглежда качественото насочване.

Препоръки за наръчника:

- Включване на готови шаблони за дейности за организиране на беседи, панаири или посещения.
- Предлагане на ясни списъци с цифрови инструменти (уебсайтове, тестове, платформи за оценяване).
- Препоръчване на стратегии за индивидуална подкрепа — дори ако няма официални консултанти.
- Предоставяне на планове за интегриране на кариерно съдържание в училищните предмети.
- Насърчаване на участието на учениците в процесите на насочване.
- Включване на подсказки за училищата, за да ангажират учениците, които се чувстват несигурни или откъснати от кариерното си планиране.

Блок 8: Отоворени отговори – Практики

B23. Моля, споделете вашия опит или примери за ефективни практики в областта на професионалното ориентиране, с които сте се сблъскали.

Бяха разгледани общо 371 отговора от всичките пет държави. Всеки отговор беше анализиран и отнесен към една основна тема, като се използваше тематично кодиране на базата на ключови думи. Бяха категоризирани само ясни, конкретни примери от практиката; неясните или празни отговори бяха групирани под „Не знам / Нямам опит“.

1. Семинари и посещения

Включва организирани от училището посещения в университети, компании или участие в практически семинари.

„Посетихме местно медийно студио и учениците имаха възможност да задават въпроси на персонала.“

„Посетихме лаборатория по роботика по време на училищна екскурзия.“

• **Общо отговори:** 82, % от общия брой отговори: ~22,9% (Най-често срещана тема)

2. Менторство и разговори за кариерно ориентиране

Индивидуални или дискусии в малки групи, сесии с персонала на училището или структурирани моменти за ориентиране.

„Учител разговаря с мен за моите кариерни планове.“

„Имахме сесия, на която говорихме за нашите интереси и силни страни.“

• **Общо отговори:** 71, % от общия брой отговори: ~19,8%

3. Кариерни изложения и събития

Участие в кариерни дни, национални или регионални изложения, експозиции или събития, организирани от училището.

„Училището ни организира изложение с професионалисти от различни области.“

„Ходихме на изложение, където университетите представяха свои програми.“

• **Общо отговори:** 53, % от общия брой отговори: ~14,8%

4. Външно сътрудничество

Взаимодействие с професионалисти, работодатели, възпитаници или външни лектори за запознаване с реалния свят.

- „Предприемач ни посети и сподели своята история.“
- „Бивши ученици дойдоха, за да разкажат за кариерата си.“
- **Общо отговори:** 44, % от общия брой отговори: ~12,3%

5. Дигитални инструменти и самооценки

Използване на уебсайтове, кариерни тестове или дигитални ресурси, за да научим повече за кариерните възможности.

- „Използвахме онлайн тест, за да открием кариери, които съответстват на нашите умения.“
- „Направих дигитален тест за моите интереси.“
- **Общо отговори:** 31, % от общия брой отговори: ~8,7%

6. Междупредметни дейности

Интегриране на кариерното ориентиране в уроците по предмети или в проектно-базираното обучение.

- „Трябваше да представим мечтаната си професия в часа по английски.“
- „Направих проект по ИТ за бъдещите професии.“
- **Общо отговори:** 11, % от общия брой отговори: ~3,1%

7. Не знам / Нямам опит

Ученици, които са отговорили, че нямат опит, или са дали неясни, неинформативни отговори.

- „Нямам.“
- „Нямам никакъв опит.“
- **Общо отговори:** 49, % от общия брой отговори: ~13,7%

8. Неясно / Друго

Отговори, които са били или прекалено неясни, за да бъдат кодирани, или несвързани с темата.

- „Просто нещо в училище, забравих.“
- „Може би веднъж, не съм сигурен.“
- **Общо отговори:** 30, % от общия брой отговори: ~8,4%

Заклучение:

Този отворен въпрос показва, че много ученици са имали достъп до значими дейности за професионално ориентиране, особено чрез семинари, училищни екскурзии и менторски разговори.

Най-често срещаните дейности включват излагане на реалния свят, което предполага, че учениците високо ценят преживяванията, които ги извеждат извън класната стая или им предоставят външни мнения.

Въпреки това, почти 14% не са посочили никакъв опит – поради липса на възможност или липса на спомен – което показва, че кариерното ориентиране все още се предоставя неравномерно в различните училища.

Препоръки за ръчника:

За да се надгради върху вече работещите практики, ръчникът за кариерно ориентиране на учениците трябва:

- Насърчава училищата да провеждат или повтарят семинари, посещения и гостуващи лекции.
- Предоставя стъпка по стъпка насоки за организиране на нискобюджетни събития с голямо въздействие (напр. лекции на местни предприемачи).
- Да предлага шаблони за менторски разговори или проекти в класната стая.
- Да включва списъци за учениците, в които да отразяват дейностите по ориентиране.
- Да подчертава стойността на дигиталните инструменти, но да ги балансира с реални преживявания.
- Да предлага базова структура, така че дори училища с малко опит в ориентирането да могат да започнат.

Заклучение

Отговорите на учениците от различните страни разкриват едно поколение, което е все по-самосъзнателно, интересува се от своето бъдеще и е способно да изрази своите силни страни и ценности. Въпреки това, те се сблъскват със сериозен „разрив в действията“: те познават себе си, но не знаят какво да правят с това знание.

Основни предизвикателства:

- Учениците се затрудняват при вземането на решения и свързването на образованието с професиите.
- Липсват структурирани възможности за проучване на реалните възможности – много от тях никога не са разговаряли с професионалист извън училище.
- Повечето ученици се чувстват без подкрепа или не са сигурни към кого да се обърнат за насоки, особено когато са изправени пред прекалено много възможности.

Силни страни:

- Учениците проявяват голям интерес към съдържание, свързано с кариерата.
- Те изразяват ясни идеи за това, което би им помогнало – включително стажове, гост-лектори и часове за ориентиране.
- Мнозина показват ранни признаци на поставяне на цели, но се нуждаят от помощ, за да ги разбият на стъпки.

Прозрения:

- Учениците не са пасивни — те искат повече взаимодействие, контекст и информация от реалния живот.
- Ниските оценки в дейностите за проучване показват провал на системата, а не на мотивацията.

Какво е необходимо:

- Обучение чрез опит: екскурзии, посещения на работното място, симулации на работа
- Рамки за вземане на решения, за да се разбият сложните избори.
- Цифрови инструменти за ориентиране, които са интерактивни и достъпни.
- Подкрепа за ориентиране, инициентирано от учениците (например, наставничество от връстници или учене, базирано на проекти).

Учениците имат воля, но не и начин. Кариерното образование трябва да се фокусира не само върху това кои са учениците, но и върху това какви действия могат да предприемат след това. Програмите трябва да преминат от осведомяване към активиране.

Родители

Блок 1: Осъзнатост и увереност

Анализирани въпроси (B1–B5):

B1: Запознат съм с различните възможни кариерни пътища за моето дете.

B2: Информиран съм за образователните изисквания за различните професионални пътища.

B10: Активно търся ресурси, които могат да помогнат за насочването на кариерния избор на моето дете.

B11: Знам къде да търся подходящи ресурси, свързани с кариерата.

B12: Знам как да свържа детето си с ментори и кариерни програми.

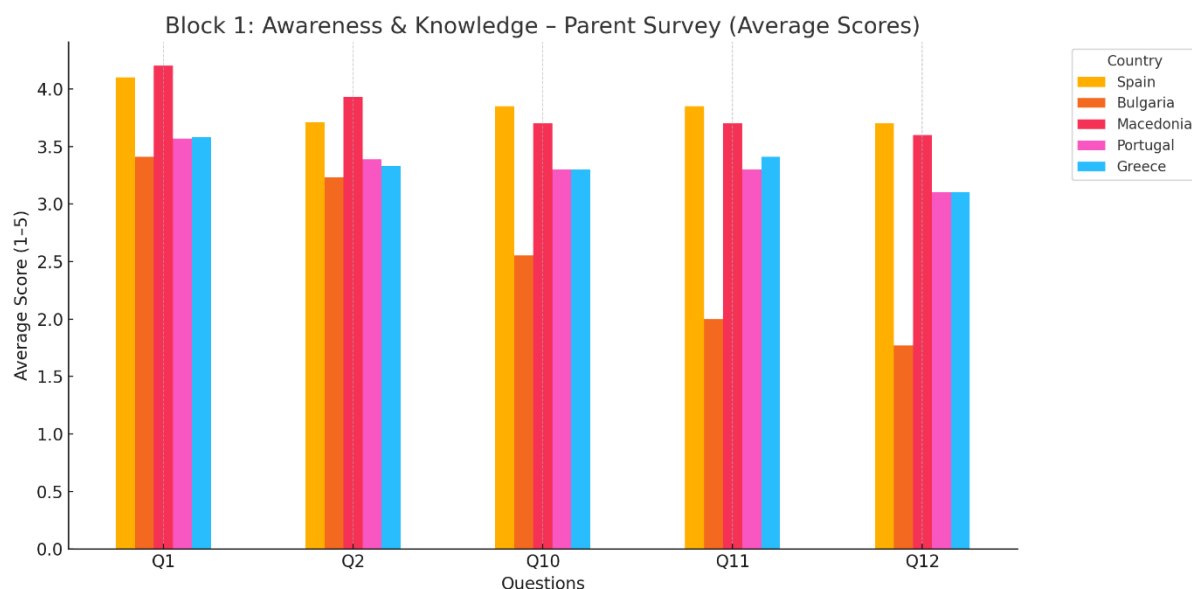
Този блок оценява колко добре подготвени се чувстват родителите да подкрепят професионалното развитие на детето си – както по отношение на знанията по темата, така и по отношение на навигацията в ресурсите. Той отразява:

- Обща осведоменост за образователните и професионалните пътеки
- Проактивност в намирането и използването на ресурси
- Връзка с мрежи и възможности за менторство

Тази информация е от решаващо значение за изготвянето на материали за насоки, насочени към родителите — като им помага да преминат от пасивни поддръжници към активни посредници..

Обобщени резултати – Среден резултат (Скала: 1–5)

Държава	Q1: Кариерни пътеки	Q2: Образователн и изисквания	Q10: Търсят източници	Q11: Знаят къде	Q12: Свързване с ментори
ES Испания	4.10	3.71	3.85	3.85	3.70
BG България	3.41	3.23	2.55	2.00	1.77
MK Македония	4.20	3.93	3.70	3.70	3.60
PT Португалия	3.57	3.39	3.30	3.30	3.10
GR Гърция	3.58	3.33	3.30	3.41	3.10
🌍 Средно	3.77	3.52	3.34	3.25	3.05

B1: Запознати сме с кариерни пътеки

„Запознат съм с различните възможни кариерни пътища за моето дете.“

- Високите резултати в мк Македония (4,20) и ес Испания (4,10) показват уверени познания.
- вг България е значително по-ниско (3,41), което предполага, че родителите може да нямат достатъчно обща информация
- Заключение: Наръчниците трябва да започват с обща карта на кариерните сектори, за да се създаде контекст.

Въпрос 2: Познания за образователните изисквания

„Аз съм информиран за образователните изисквания за различните професионални пътеки.“

- мк Македония отново е начело (3,93), но другите страни остават под 3,75.
- Много родители се затрудняват да свържат училищните предмети с реалните професионални пътеки.
- Заключение: Предоставяйте ясни и достъпни „диаграми на учебния и професионалния път“ или примери.

Въпрос 10: Търсене на ресурси

„Активно търся ресурси, които могат да помогнат за насочването на кариерния избор на детето ми.“

- Резултатите са около 3,3–3,85, което показва умерена инициативност.
- вг Резултатът на България (2,55) показва, че някои родители може да не знаят къде и какво да търсят.
- Заключение: Въведете библиотеки с ресурси и подбрани набори от инструменти за родители в наръчника.

Въпрос 11: Знание къде да търсите

„Знам къде да търся подходящи ресурси, свързани с кариерата.“

- ес Испания и мк Македония се представят добре (~3,70+)
- вг България е с изключително ниска оценка (2,00), което показва големи пропуски в ориентацията към ресурсите.
- Заключение: Наръчниците трябва да предлагат визуални указания за платформите с ресурси (уебсайтове, местни центрове).

Въпрос 12: Свързване с ментори/програми

„Знам как да свържа детето си с ментори и кариерни програми.“

- Най-ниско оцененият елемент като цяло, особено в BG (1,77) и PT (3,10)
- Показва ясна пречка за улесняване на връзки в реалния свят.
- Значение: Наръчниците трябва да съдържат списък с мрежи за менторство или да предлагат шаблони за установяване на контакт с професионалисти.

Ключови демографски данни:

- Родителите в градовете имат тенденция да получават малко по-високи резултати по всички показатели, вероятно поради по-лесния достъп до консултантски услуги и специалисти.
- Родителите, работещи в професионални сектори (образование, бизнес, здравеопазване), получават по-високи резултати по Q1 и Q2.
- Семействата в селските райони, особено в BG България и PT Португалия, отчитат по-ниски резултати по отношение на осведомеността за ресурсите и връзките.
- По-младите родители (под 40 години) проявяват малко повече инициатива в Q10, но не получават непременно по-високи резултати по отношение на познаването на ресурсите.

Обобщение:

- Родителите в Македония и Испания отчитат силно познаване и увереност в ресурсите.
- Българските родители, от друга страна, изразяват значителни предизвикателства — особено при намирането и използването на външни инструменти за ориентиране.
- Повечето родители ценят ориентирането, но много от тях все още не разполагат със средствата да действат ефективно в тази насока.
- Менторството остава най-слабата област във всички страни.

Препоръки за наръчника:

За да се подкрепи ангажираността и ефективността на родителите в кариерното ориентиране:

- Започнете с контекста: обяснете ясно пътя от образованието към кариерата.

- Подберете ресурсите: предоставете проверени инструменти, уебсайтове и директории.
- Научете родителите как да навигират: Покажете на родителите как и къде да намерят качествена информация.
- Насърчавайте общуването: Предложете примери/сценарии за установяване на контакт с ментори или местни инициативи.
- Преодолейте неравенството: Създайте печатни/местни ресурсни ръководства за селските райони/районите с ограничен достъп.
- Включете упражнения: Например „Подсказки за разговор за кариерата“, „Инструмент за картографиране на ментори“.

Блок 2: Ангажираност и подкрепа

Анализирани въпроси (B3–B9):

B3: Често разговарям с детето си за възможностите за кариера.

B4: Винаги съм готов/а и на разположение да изслушам интересите и стремежите на детето си.

B5: Имам добри отношения с детето си.

B6: Детето ми може свободно да разговаря с мен за възможностите за образование и кариера.

B7: Насърчавам детето си да проучва собствените си интереси и умения.

B8: Насърчавам детето си да развива умения, свързани с работата.

B9: Насърчавам детето си да разширява избора си на образование и кариера.

Този блок отразява качеството на семейната комуникация и насърчаването по отношение на кариерното развитие.

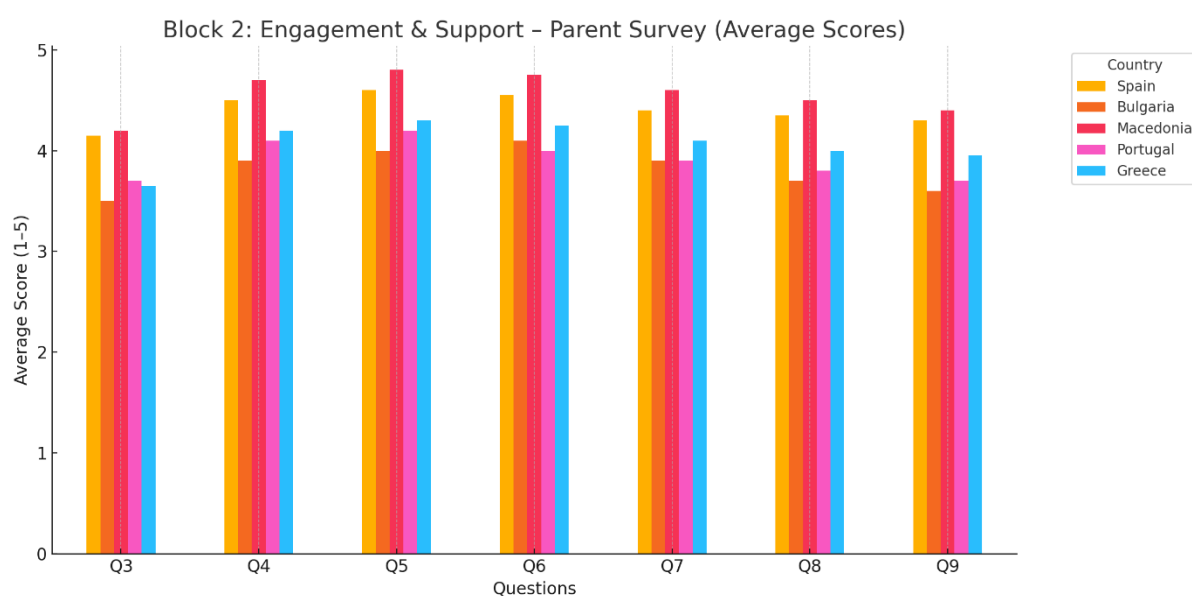
Той отразява:

- Откритостта на дискусиите, свързани с кариерата
- Подкрепящото отношение на родителите
- Насърчаването на автономността и инициативността на учениците

Това е от съществено значение за оценката на емоционалната и практическа подкрепа, която семейната среда оказва при насочването на децата в проучването на кариерните им възможности.

Обобщени резултати – Среден резултат (Скала: 1–5)

Държава	Q3: Чести разгово ри	Q4: Достъпн ост	Q5: Добри отношения	Q6: Детето споделя	Q7: Окуража ван интерес	Q8: Поощряв ане на работни умения	Q9: Разшир ени възмож ности
ES Испания	4.15	4.50	4.60	4.55	4.40	4.35	4.30
BG България	3.50	3.90	4.00	4.10	3.90	3.70	3.60
МК Македони я	4.20	4.70	4.80	4.75	4.60	4.50	4.40
PT Португали я	3.70	4.10	4.20	4.00	3.90	3.80	3.70
GR Гърция	3.65	4.20	4.30	4.25	4.10	4.00	3.95
 Средно	3.84	4.28	4.38	4.33	4.18	4.07	3.99

Въпрос 3: Честота на разговорите за кариерата

„Често разговарям с детето си за възможностите за кариера.“

- Силно изразено в мк и ес (4,20–4,15)
- По-слабо в вг (3,50), вероятно поради липса на осведоменост или увереност.
- Заключение: Родителите се нуждаят от подсказки или теми за разговор, за да започват тези дискусии по-често.

Въпрос 4: Готовност да се изслушват

„Винаги съм готов/а и имам възможност да изслушвам интересите на детето си.“

- Универсално висока (средно 4,28), особено в мк (4,70) и ес (4,50)
- Заключение: Емоционалната готовност е силна; можем да се възползваме от това, за да въведем инструменти за кариерно развитие в ежедневните взаимодействия.

Въпрос 5: Сила на връзката

„Имам добри отношения с детето си.“

- Най-високо оценена точка (средно 4,38), с най-високи резултати в мк и ес
- Значение: Емоционалната връзка съществува – наръчниците могат да представят инструментите за насочване като продължение на доверието.

Въпрос 6: Откритост в комуникацията

„Детето ми може да говори свободно с мен за образователни и кариерни възможности.“

- Отново високи резултати във всички страни.
- Малко по-ниски в рт и вг (около 4,0).
- Значение: Подкрепя използването на семейни дейности за размисъл и работни листове за планиране.

В7: Насърчаване на проучването

„Насърчавам детето си да проучва собствените си интереси и умения.“

- Високи резултати в мк (4,60) и ес (4,40), но по-умерени в другите страни

- Заключение: Наръчниците трябва да включват инструменти за самооценка, които родителите могат да използват с децата си.

Въпрос 8: Насърчаване на работни умения

☞ „Насърчавам детето си да развива умения, свързани с работата.“

- Средната оценка е малко по-ниска (4,07), което показва, че е необходимо по-голямо осъзнаване на това как да се направи това.
- Заключение: Дайте примери за практическо развиване на умения (например малки задачи, доброволчество).

Въпрос 9: Насърчаване на по-широки възможности

☞ „Насърчавам детето си да разшири избора си в областта на образованието и кариерата.“

- Доста силно (средна стойност 3,99), но с известно колебание в вг и рт.
- Заключение: Използвайте визуални материали и истории за успех, за да нормализирате разнообразните пътища.

Ключови демографски данни

- Родителите в градовете по-често съобщават за по-голяма ангажираност, вероятно поради по-голямата си експозиция на образователни възможности.
- Родителите, които не работят ръчен труд или имат професионални длъжности, са по-склонни да насърчават самостоятелното проучване на кариерни възможности.
- Семействата в селските райони, особено в вг България и рт Португалия, показват по-ниски резултати в Q7–Q9 (проучване и изграждане на умения), вероятно поради ограничената експозиция или ресурси.
- По-младите родители (под 40 години) са склонни да получават по-високи резултати по отношение на отвореността (B6), но не непременно по отношение на проактивното насърчаване (B8, B9).

Обобщение

- Родителите като цяло отчитат силни емоционални връзки и комуникация с децата си.
- Въпреки това, има малък, но постоянен спад, когато става въпрос за насърчаване на практически умения и разширяване на хоризонтите.
- Този блок разкрива важна основа на доверие и комуникация, но също така показва, че родителите може да нямат инструменти, за да превърнат подкрепата в действие.

Препоръки за ръчника

За да се използва и разшири ангажираността на родителите:

- Въведете ръководства за разговори за кариерата или „карти за разговор“, за да стимулирате седмични диалози.
- Включете интерактивни семейни упражнения, които се основават на доверие (напр. „Съвместно картографиране на силните страни“).
- Предоставете инструменти за дома, които да насърчават проучването на интереси (викторини, водене на дневник).
- Споделете достъпни предложения за дейности за развиване на умения извън училище.
- Нормализирайте и обяснете различни пътища — чрез инфографики, подходящи за родители, и примерни истории.

Блок 3: Сътрудничество и планиране в училище

Анализирани въпроси (B13–B16):

B13: Насърчавам детето си да търси професионално ориентиране и подкрепа в училище.

B14: Сътруднича ефективно с учителите в училище, за да подкрепя професионалното образование на детето си.

B15: Чувствам се уверен/а, че помагам на детето си да съпостави интересите си с потенциални кариери.

B16: Знам как да помогна на детето си да си постави кариерни цели и да направи ефективни планове.

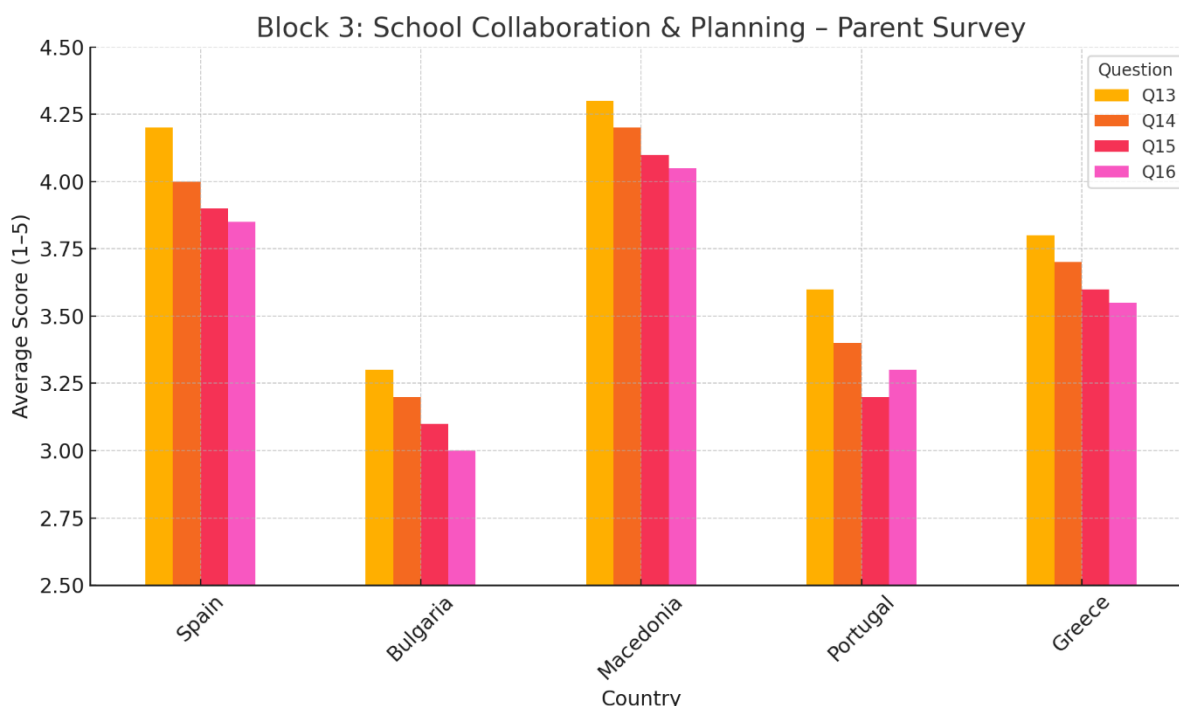
Този блок оценява нивото на родителско участие в структурираното кариерно образование, особено в сътрудничество с училищата. Той оценява:

- Дали родителите активно насочват децата към подкрепата, предлагана от училището
- Степента на сътрудничество между дома и училището
- Увереността, с която родителите помагат на детето си да планира практично бъдещето си

Тази информация помага да се определи как училищата могат да ангажират по-добре семействата в съвместното планиране и как наръчниците могат да засилят това сътрудничество.

Обобщени резултати – Средни резултати (Скала: 1–5)

Държава	Q13: Encourage School Support	Q14: Collaborate with Teachers	Q15: Confidence Matching Careers	Q16: Support Goal Setting
ES Испания	4.20	4.00	3.90	3.85
BG България	3.30	3.20	3.10	3.00
МК Македония	4.30	4.20	4.10	4.05
PT Португалия	3.60	3.40	3.20	3.30
GR Гърция	3.80	3.70	3.60	3.55
 Средно	3.84	3.70	3.58	3.55

Въпрос 13: Насърчаване на подкрепата от училището

„Насърчавам детето си да търси професионално ориентиране и подкрепа в училище.“

- Най-силно изразено в МК (4,30) и ЕС (4,20), което предполага положителна динамика между училището и дома.
- По-слабо изразено в БГ (3,30), което показва възможна липса на доверие или осведоменост относно услугите за ориентиране в училище.
- Значение: Училищата трябва да популяризират видимостта и стойността на предлаганите от тях услуги за кариерно ориентиране сред семействата.

Въпрос 14: Сътрудничество с учителите

„Сътруднича ефективно с учителите в училище.“

- Повечето страни получават оценка между 3,2 и 4,2, като отново начело е МК
- БГ и РТ показват по-слабо сътрудничество.
- Заключение: Наръчниците могат да включват прости шаблони за комуникация за установяване на контакт с учителите.

Въпрос 15: Увереност в съпоставянето на интересите с кариерите

„Уверен съм, че мога да помогна на детето си да съпостави интересите си с потенциални кариери.“

- Умерени резултати във всички страни (средно 3,58), най-високи в МК
- ВГ и РТ родителите се чувстват по-малко уверени
- Заключение: Родителите биха имали полза от инструменти, които свързват интересите/силните страни с реални роли.

Въпрос 16: Подкрепа за поставяне на цели

„Знам как да помогна на детето си да си постави цели и да направи планове.“

- Отново МК е начело (4,05); ВГ е с най-ниска оценка (3,00)
- Повечето родители остават несигурни как да структурират този процес
- Заключение: Наръчниците трябва да включват работни листове за поставяне на цели и примери за стъпка по стъпка планиране.

Ключови демографски данни

- Родителите, работещи в областта на образованието, бизнеса или публичната администрация, отчитат по-висока степен на сътрудничество и доверие.
- Семействата от селските райони и с по-ниски доходи, особено в ВГ и РТ, отбелязват значително по-ниски резултати по всички показатели.
- По-възрастните родители (50+) отчитат малко по-голямо удобство при сътрудничеството (В14), но не и при определянето на цели или съгласуването на интереси (В15–16).
- Родителите на по-млади ученици (11–14) са по-малко склонни да отчитат увереност в насочването на кариерните решения.

Обобщение

- Сътрудничеството между училището и родителите е най-силно в Македония и Испания, където родителите се чувстват овластени да се ангажират.
- Португалия и България показват най-голяма нужда от структурирана подкрепа – особено в областта на сътрудничеството и практическите умения за насочване.
- Във всички страни увереността спада, когато родителите трябва да свържат интересите с планове, а не само да показват емоционална подкрепа.

Препоръки за наръчника

За да се укрепят уменията за сътрудничество и планиране между семейството и училището:

- Включете прости инструменти за насърчаване на комуникацията между дома и училището (напр. „3 въпроса, които да зададете на учителя на детето си“).
- Предоставяйте примерни карти на интересите и кариерата за различни области.
- Въведете шаблони за семейно планиране (напр. „Заедно планираме кариерата“).
- Подчертайте как работят услугите за ориентиране в училище — особено за системи, в които доверието е по-ниско.
- Включете цитати или истории за успех от родители, които са сътрудничили ефективно.

Блок 4: Ценности, убеждения и мотивация

Анализирани въпроси (B17–B20):

B17: Смятам, че професионалното ориентиране е много важно за цялостното развитие на децата.

B18: Смятам, че училищата трябва да предоставят услуги за професионално ориентиране на учениците.

B19: Готов съм да помогна на училището на детето ми да разработи услуги за професионално ориентиране.

B20: Готов съм да участвам в обучителни семинари, за да подкрепя професионалното развитие на детето си.

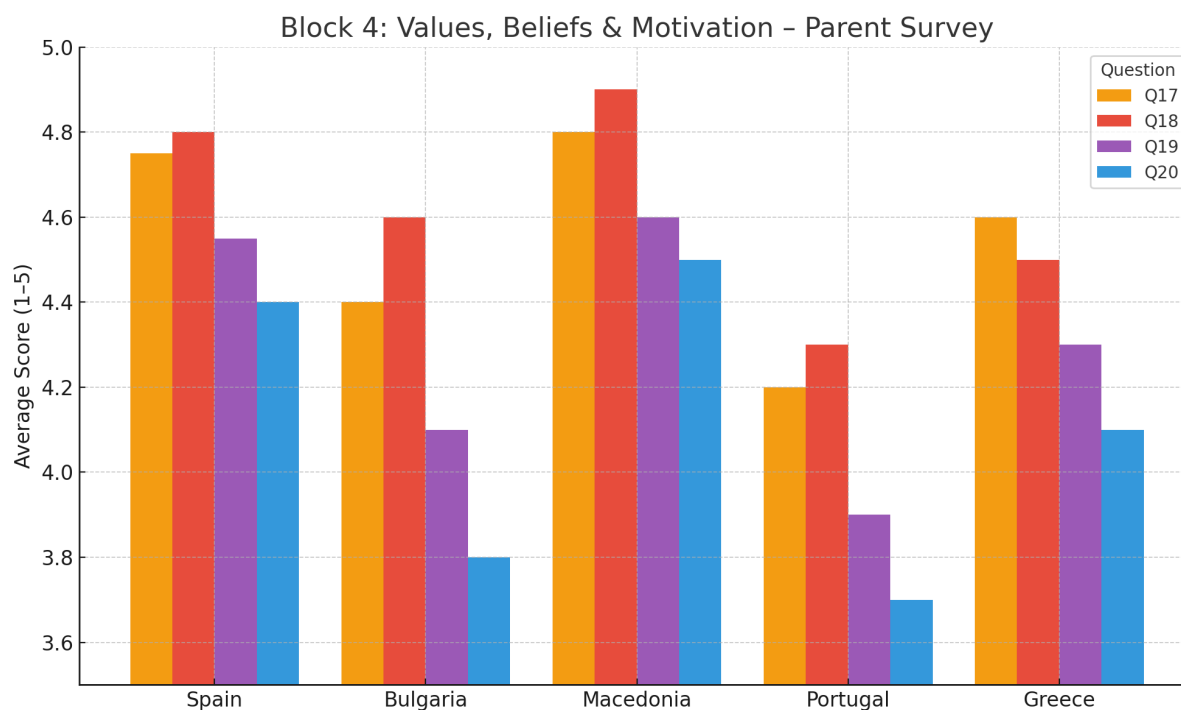
Този блок оценява отношението на родителите към важността на кариерното ориентиране и тяхната готовност да се ангажират с училищата и обучението. Той отразява:

- Вярата на родителите в ценността на ориентирането
- Тяхната отвореност към сътрудничество
- Тяхната мотивация да подобрят собствената си компетентност

Разбирането на тези ценности е от решаващо значение за училищата, които имат за цел да създадат програми за участие на родителите и да сътворят заедно екосистеми за кариерно развитие.

Обобщени резултати – Среден резултат (Скала: 1–5)

Държава	Q17: Value of Guidance	Q18: Schools Should Provide	Q19: Help School	Q20: Will Join Training
ES Испания	4.75	4.80	4.55	4.40
BG България	4.40	4.60	4.10	3.80
МК Македония	4.80	4.90	4.60	4.50
PT Португалия	4.20	4.30	3.90	3.70
GR Гърция	4.60	4.50	4.30	4.10
 Средно	4.55	4.62	4.29	4.10

Въпрос 17: Значението на професионалното ориентиране

„Смятам, че професионалното ориентиране е много важно за цялостното развитие на децата.“

- Изключително високи резултати (4,20–4,80), особено в мк ес гр.
- Отразява силна идеологическа подкрепа за интегрирането на ориентирането.
- Значение: Това убеждение предоставя солидна основа за по-нататъшно участие и обучение.

Въпрос 18: Училищата трябва да предоставят ориентиране

„Смятам, че училищата трябва да предоставят услуги за кариерно ориентиране на учениците.“

- Най-високо оцененият въпрос в блока.
- Универсално силно съгласие — особено в мк (4,90) и ес (4,80).
- Значение: Има силно обществено **одобрение училищата да поемат активна роля в кариерното образование.**

Въпрос 19: Желание да се помогне на училището

„Аз съм готов да помогна на училището на детето си да развие услуги за кариерно ориентиране.“

- Подкрепящо, но малко по-ниско от въпросите за нагласите.
- рт и вг падат под 4,00, което предполага колебание по отношение на времето, увереността или яснотата.
- Значение: Родителите се нуждаят от ясни, прости роли и покани, за да се включат на практика.

Въпрос 20: Желание за участие в обучение

„Желая да участвам в обучителни семинари.“

- Най-ниската оценка в блока – средно 4,10.
- рт и вг показват най-малка готовност (~3,7–3,8), докато мк отново води (4,5).
- Заключение: Обученията трябва да бъдат гъвкави, с ниски бариери и ясно свързани с лична полза.

Ключови демографски данни

- Родителите в градските центрове получават по-високи оценки в Q19–20 — по-отворени са към институционалното сътрудничество.
- Професионалният опит (образование, здравеопазване, администрация) корелира с по-високи оценки за подкрепа.
- Родителите под 40 години са по-отворени към обучение, въпреки че някои по-възрастни респонденти изразяват по-скептично отношение в коментарите си.
- ВГ и РТ родителите от селските райони изразиха съмнения дали училищата действително могат да предоставят такива услуги.

Обобщение

- Вярата в значението на професионалното ориентиране е силна във всички страни.
- Налице е желание за участие в обучение или съвместно създаване на решения, но то е малко по-условно.
- Това предоставя отлична възможност: родителите са готови — те просто се нуждаят от насоки, структура и доверие.

Препоръки за наръчника

За да се превърне тази положителна нагласа в конкретно участие:

- Подчертайте защо ориентирането е важно – свържете го с дългосрочното благополучие на децата.
- Споделете ясно ролята на училището, за да съгласувате очакванията.
- Предложете леснодостъпни, незадължителни инструменти за обучение (кратки видеоклипове, брошури, онлайн съвети).
- Създайте шаблони за участие: „Начини, по които мога да подкрепя програмата за ориентиране на моето училище“.
- Отдайте дължимото на гласа на родителите в ориентирането – цитирайте реални примери в наръчника.

Блок 5: Отворени отговори – най-големите предизвикателства

B21. Според Вас, кои са най-големите предизвикателства, с които се сблъскват при предоставянето на професионално ориентиране на Вашите деца?

Общо анализирани валидни отговора: 84. Всеки отговор беше ръчно прегледан и отнесен към една основна тема въз основа на доминиращото му съдържание.

1. Липса на информация/знания

Родителите споделят, че не знаят достатъчно за професиите, образователните пътеки или кариерните ресурси.

„Не знам къде да търся информация.“

„Твърде много усилия са необходими, за да се намери точна информация.“

Общ брой отговори: 15, % от отговорите: 17,9%

2. Трудности при разбирането на интересите на детето/липса на комуникация

Родителите се чувстват несигурни как да се свържат с детето си или да разберат неговите стремежи.

„Не знам какво иска детето ми или в какво е добро.“

„Не говорим често за кариерата.“

Общо отговори: 10, % от отговорите: 11,9%

3. Емоционални/психологически бариери

Предизвикателства, коренящи се в семейната динамика, тревожност или родителски съмнения.

„Тя е несигурна и това ме кара да се чувствам и аз изгубен.“

„Страхувам се, че ще го насоча в грешната посока.“

Общо отговори: 8, % от отговорите: 9,5%

4. Външни бариери (образователна система, икономика, общество)

Споменават се ограниченията на училищната система, неясният пазар на труда или натискът от страна на обществото.

„Училището не ни помага да разберем възможностите.“

„Пазарът на труда се променя толкова бързо, че не можем да го следваме.“

Общо отговори: 9, % от отговорите: 10,7%

5. Липса на време или енергия

Родителите отбелязват предизвикателството да балансират между насоките и изискванията на работата и личния живот.

„В ежедневието няма време да си поговорим както трябва.“

„Работата ме изморява прекалено много, за да проучвам нещата.“

Общо отговори: 7, % от отговорите: 8,3%

6. Доверие в детето / Желание за независимост

Някои родители изразяват убеждението, че децата трябва да вземат решения сами, или изразяват неудобство да се намесват.

„Не искам да вземам решения вместо него.“

„Тя трябва да изследва сама.“

Общо отговори: 5, % от отговорите: 6,0%

7. Други / Неясни / Минимални отговори

Неконкретни отговори, изключително неясни вписвания или неясни формулировки.

„Нямам представа.“

„Това е сложно.“

Общо отговори: 30, % от отговорите: 35,7%

Заклучение

Въпреки че това беше въпрос с кратък отговор, по-голямата част от родителите дадоха ценна информация. Отговорите се групират в няколко ясни тематични области:

- Първата пречка остава достъпът до подходяща и разбираема информация.
- Мнозина също се затрудняват как да говорят с детето си или се страхуват да не го подтикнат в грешна посока.
- Системните фактори (ограничения в училище, икономически проблеми) се споменават, но по-рядко.

- Над една трета от отговорите (35,7%) бяха неясни, което отразява или несигурност, или липса на размисъл.

Препоръки за наръчника

Това прозрение подчертава конкретни области, в които родителите се нуждаят от структурирана помощ:

- Яснота на информацията: Предоставяне на опростени ръководства, които обясняват пътя от образованието към кариерата.
- Инструменти за разговор: Предлагане на „подсказки за разговор за кариерата“ и упражнения за подпомагане на по-добър диалог.
- Овластяване: Включване на съдържание, което успокоява родителите – помагането не означава контролиране.
- Очертаване на контекста: Признаване на времевите ограничения на родителите и предлагане на лесни за използване ресурси.
- Преодоляване на несигурността: Използване на примери от практиката, за да се покаже как други семейства се справят с подобни трудности.

Блок 6: Отворени отговори -Препоръки за подобряване на родиелската подкрепа

Въпрос 22. Какви предложения имате за подобряване на вашите способности да предоставяте ефективна подкрепа за кариерното развитие на вашите деца?

Общо събрани валидни отговори: 92. Всеки отговор от петте национални набора от данни беше прегледан чрез ръчно кодиране на ключови думи. Отговорите бяха разпределени по една доминираща тема. Кратките или неясни отговори бяха групирани под „Други/Неясно“.

1. Повече информация за кариерата и възможностите за обучение

Родителите искат по-ясна и достъпна информация за образователните пътища и възможностите за работа.

💬 „Предоставяйте по-актуална информация за обучението и работата.“

💬 „Имаме нужда от помощ, за да разберем съвременните кариери.“

Общо отговори: 23, % от отговорите: 25,0% (най-често срещана тема)

2. Училищни семинари или работни срещи за родители

Те искат официални възможности в училище, за да научат как да насочват децата си.

„Организирайте информационни сесии за родители.“

„Кариерни събития в училище, на които и ние да можем да научим нещо.“

Общо отговори: 17, % от отговорите: 18,5%

3. Достъп до ресурси (уебсайтове, инструменти, платформи)

Някои отговори се фокусираха върху инструменти, които могат да се използват у дома.

„Списък с надеждни уебсайтове или инструменти би бил много полезен.“

„Интерактивни платформи или приложения за кариерно ориентиране за родители.“

Общо отговори: 13, % от отговорите: 14,1%

4. Насоки от професионалисти/експерти

Родителите биха искали да чуят директно от професионалисти или консултанти.

„Поканете експерти, които да разговарят както с учениците, така и с родителите.“

„Сесии с кариерни консултанти също биха ни помогнали.“

Общо отговори: 10, % от отговорите: 10,9%

5. По-добра комуникация с училището/учителите

Предложения за подобряване на връзката между дома и училището.

„Учителите трябва да ни информират по-добре.“

„Повече сътрудничество с персонала на училището по въпросите на кариерата.“

Общо отговори: 8, % от отговорите: 8,7%

6. Как да общувам с детето си

Няколко родители искат насоки за ефективни разговори за кариерата.

„Съвети как да разговарям с детето си без натиск.“

„Инструменти, за да разбера какво иска детето ми.“

Общо отговори: 6, % от отговорите: 6,5%

7. Други / Неясни / Минимални предложения

Кратки, неясни или неточни отговори, които не се вписват в категориите.

„Подобре го.“

„Не знам.“

Общо отговори: 15, % от отговорите: 16,3%

Заклучение

Повечето родители изразяват ясна готовност да подкрепят децата си, но се чувстват недостатъчно подготвени. Техните предложения отразяват нуждата от:

- Достъп до знания (Какви кариери съществуват? Какви пътища водят до тях?)
- Практическо ангажиране (Сесии, организирани от училището, беседи с експерти)
- Полезни инструменти (Уебсайтове, приложения, ръководства)
- Подкрепящи комуникационни рамки (Как да говорим за бъдещето)

Най-често срещаното искане (25%) беше за по-достъпна информация за кариерата, докато 18,5% поискаха структурирани сесии в училище. Забележително е, че само 16% от отговорите бяха неясни или неточни, което предполага, че повечето родители имат идеи за подобрения, дори и да се нуждаят от подкрепа, за да ги реализират.

Препоръки за ръчника

Ръчникът за родители трябва да включва:

- Проста пътна карта на кариерните пътища по сектори
- Директории с ресурси за печат или в цифров формат (уебсайтове, местни центрове за подкрепа)
- „Стартови комплект“ за родители: основни инструменти, често задавани въпроси, често използвани термини
- Готови за употреба подсказки за разговори за кариерата, които да насочват разговорите у дома

- Насоки за училищата за организиране на събития за родители, фокусирани върху кариерата
- Шаблони за комуникация между училището и родителите (бюлетини, информационни брифинги)
- Примери за въпроси и отговори или развенчаване на митове около съвременните кариери, за да се облекчи тревожността на родителите

Блок 7: Отворени отговори: практики

Въпрос 23: *„Моля, споделете примери за практики или стратегии за кариерно ориентиране, които бихте искали да използвате с вашите деца.“*

Бяха събрани общо 98 валидни отговора от пет държави. Всеки отговор беше ръчно кодиран в една основна тема, като се използваше класификация на базата на ключови думи. Кратките, неясни или неточни отговори бяха групирани в категорията „Други/Неясно“. Отговорите отразяват амбициозни идеи – това, което родителите искат да приложат, но може би в момента не правят.

1. Разговори за кариерата у дома

Родителите изразиха интерес към по-чести и структурирани диалози с децата си относно планирането на кариерата.

☞ „Да говоря по-често с детето си за бъдещето.“

☞ „Да обсъждаме силните му страни и какви професии им съответстват.“

- Общ брой отговори: 21, % от общия брой: 21,4% (най-често срещана тема)

2. Запознаване с реални кариери

Много родители искат децата им да се запознаят с реалната работна среда или да чуят директно от професионалисти.

☞ „Да посещават компании или някой да им покаже реална работа.“

☞ „Панаири на работата или посещения на работното място биха им помогнали да разберат по-добре.“

- Общо отговори: 17, % от общото: 17,3%

3. Насоки от професионалисти

Искания за външна експертиза – училищни съветници, кариерни треньори или ментори – за да помогнат на децата си.

„Поканете професионалисти да обяснят работата си.“

„Лекции от кариерни експерти в училище биха били полезни.“

• Общо отговори: 14, % от общо: 14,3%

4. Дигитални инструменти и ресурси

Интерес към използването на платформи, тестове и онлайн материали, за да се подпомогне развитието на децата.

„Използвайте онлайн тестове, за да научите повече за уменията и професиите.“

„Уебсайтовете за кариерно ориентиране с видеоклипове биха били много полезни.“

• Общо отговори: 11, % от общо: 11,2%

5. Сътрудничество между училището и родителите

Желание за по-тясно сътрудничество между семействата и училищата по отношение на инициативите за ориентиране.

„Трябва да се включваме повече в кариерните проекти в училище.“

„Учителите и родителите трябва да планират заедно ориентирането.“

• Общо отговори: 9, % от общото: 9,2%

6. Персонализирано ориентиране и изслушване

Някои подчертаха, че е важно да се изслушват идеите на децата и да се ориентират според техните интереси.

„Да слушам наистина какво иска детето ми.“

„Да им помагам да изследват без натиск.“

• Общо отговори: 7, % от общото: 7,1%

7. Мотивация и подкрепа

Няколко отговора се фокусираха върху насърчаването на увереността и мотивацията у децата.

„Да помагам на детето ми да вярва в себе си.“

„Да ги мотивирам да пробват различни неща.“

• Общ брой отговори: 6, % от общия брой: 6,1%

8. Други / Неясно

Неясни, неконкретни или много кратки отговори, които не могат да бъдат категоризирани.

„Нещо, което сме правили и преди.“

„Може би повече информация?“

• Общ брой отговори: 13, % от общия брой: 13,3%

Заклучение:

Този въпрос разкри, че много родители проявяват искрен интерес да участват активно в планирането на кариерата на децата си. Основните изводи са следните:

- Силно изразено е желанието за контакт с реалния свят: родителите искат децата им да видят и чуят как изглежда работният живот.
- Разговорите у дома се считат за съществени, но може да се наложи да бъдат структурирани.
- Много родители биха се възползвали от инструменти и обучение, за да превърнат тези намерения в действия.
- Разнообразието от теми предполага необходимост от гъвкави решения за насоки, които родителите могат да адаптират към контекста на своето домакинство.

Препоръки за наръчника:

За да даде възможност на родителите да приложат тези идеи, наръчникът трябва:

- Да предостави теми за започване на разговор и шаблони за обсъждане на кариерата.
- Да предлага списъци с идеи за екскурзии, ръководства за контакти с местни работодатели или шаблони за гост-лектори.

- Да включва цифрови инструменти с надеждни уебсайтове и платформи за самооценка.
- Да споделя примери за модели на сътрудничество между училището и родителите и готови за употреба формуляри за участие.
- Да насърчава упражнения за размисъл, за да помогне на родителите да съобразят насоките си с интересите на децата си.
- Да предостави на училищата обучителни модули, които показват как да ангажират семействата в кариерното образование.

Заклучение

Родителите изразяват силна емоционална ангажираност с бъдещето на децата си. Те вярват, че кариерното ориентиране е важно, че училищата трябва да го ръководят и че самите те трябва да се включат в него. Отговорите им обаче отразяват обща липса на увереност, информация и структура.

Основни предизвикателства:

- Много родители не знаят откъде да започнат или къде да намерят надеждна информация.
- Някои се чувстват изключени от усилията на училището, като получават малко информация или възможности за участие.
- Съществува тревога от намеса – много родители се притесняват да дадат грешен съвет или да окажат натиск върху детето си.

Силни страни:

- Преобладаващо съгласие относно важността на ориентирането
- Висока готовност да участват в обучение или да подкрепят усилията на училището
- Силна емоционална подкрепа – повечето казват, че слушат, насърчават и се интересуват дълбоко

Прозрения:

- Родителите са ключови съюзници в процеса на ориентиране, но са недостатъчно използвани и информирани.
- Тяхното участие би могло да подобри значително резултатите на учениците, но само ако е достъпно и приобщаващо.

Какво е необходимо:

- Прости, визуални инструменти, обясняващи кариерните пътища
- Шаблони за разговори между родители и деца за интереси и цели
- Цифрови ресурсни ръководства (уебсайтове, тестове, видеоклипове), на които родителите могат да се доверят
- Начини за сътрудничество с училищата, без да се изискват формални знания

Родителите са готови и емоционално ангажирани, но се чувстват претоварени. С подходящи материали и подкрепа от училището, те могат да се превърнат в мощни партньори в кариерното образование

Кариерно ориентиране от ранна възраст/ Career Guidance from an Early Age

CAGEA

2024-1-PT01-KA220-SCH-000244779

